[illegible]

[illegible]

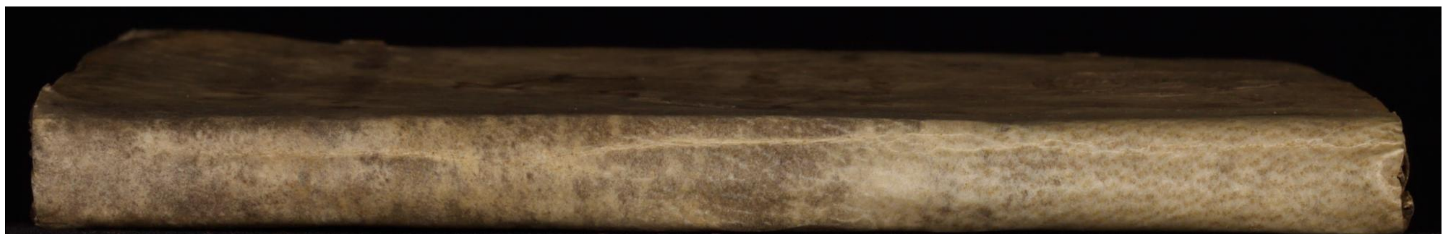
K

AT

[illegible]

[illegible]

3.

A

HIERONYMI CA-
STELLIONEI CARDANI MEDICI

Mediolanensis, de malo recentiorum medicorum medendi usu libellus, ad Illustrem uirum. D. Philippum Archintū Iur. Cons. Consiliariumq́; Cæsareum, ac almæ urbis Romæ gubernatorem.

Eiusdem libellus de simplicium medicinarum noxa.
Cum Indice eoꝝ, quæ singulis ꝯtinētur capitibus.

VENETIIS, M. D. XXXVI.

ILLVSTRI ALMAE VRBIS ROMAE GVbernatori. D. Philippo Archinto Iur. Conſ. & Cæſareo Conſiliario / Hieronymus Caſtellioneus Cardanus medicus Mediolanenſis. S. P. D.

NON ILLORVM ego conſuetudinem accuſare decreui: qui optimo iudicio, maxima doctrina, aſſiduoq́; uſu medendi inculpatam artem exercent: qualem in noſtra ciuitate præ cæteris Ambroſium Cauenagum multoties admiratus ſum: ſed eorum tantum incuriam excitandam iudicaui: qui cum medici ſint, omnia magis, quàm medicinam ſcire uidentur. Nam & mundos muliebres, & affinitates, quandamq́; popularem eloquentiam ita probe norunt, ut etiam cum colonis de arborum inciſione diiudicent, cum textricibus de penſis. Per hos ſanè mala inducta conſuetudo eſt, & gloria his artibus comparata, ipſis quidem ad augendam rem familiarem utilis: humano uero generi, populis, gẽtibus, nationibus, ciuitatibusq́; pernicioſiſſima. Nam non ſolum infinita multitudo his erroribus quotannis periclitatur: uerumetiam ſanè conſulentibus, artiq́; ipſi ferè fides adempta eſt. Nec abre priſcorũ illorum Romanorum antiquiores ſexcentis annis urbem ſine medicis eſſe uoluerunt, non quòd eam artem tantũ inutilem credidiſſent: ſed quòd artis profeſſores aliis ingeniis gloriam quærebant: ex ipſorũ autem induſtria parum commodi accedere uidebatur. Nam quæ medico temporibus etiam his auctoritatem maximam dant, ſunt conſuetudines, clientelæ, ambitus, ueſtium ornatus, doli, uerſutiæ, con

d. Antonio Capriana Medico da S.to Dominico

ficti quidam molliusculi mores: nihil in doctrina, experimentóue repositum esse uidetur. Cumq; hæc non mediocria sint: & de summa rerum certetur, ut unaquæq; ciuitas minus studiis dedita est, eò grauiora incommoda patitur. Si quis igitur plus humani generis misericordia, quàm cæterorum medicorum gratia teneatur: non inutiliter ad saniora consilia pertransibit. His uero, quibus aut mensa, aut andromitis, aut gynæcium bibliotheca sunt ornatiora, haud facile erit ista persuadere: quibus nec codicũ græcorum translatio, accæpta est: sed Galenum græcum ex Arabico uitiatum præferunt. Non exclamabo quidem ò mores, cum & aliquos doctrinæ studiosos uideam, & uitium istud iam obsoleuerit. Cũ uero te ingenio, memoria, uarietate studiorum, facundia, authoritate præstantissimum uiderem: optimum iudicaui, cui primos tamq; salutares labores dicarem: quod & officia quamplurima, quibus me in ciuitate retinuisti, postulabant: & uirtus inuitabat. Quod etsi mihi utile nõ fuerit inuidia gloriam præueniente, non parum tamen ad authoritatem nostram profuturum spero. Vale Mediolani. VIII. Idus Septembris. M. D. XXXVI.

HIERONYMI CASTELLIONEI CARDANI medici Mediolanensis, de malo recentiorum medicorum medendi usu libellus.

EDICAM artem antiquis temporibus maximo in precio habitã fuisse historiæ, & diuina scriptura tradiderunt: Cum tamen ab initio conditæ artis Gnidiæ sententiæ præualerent, quas sapientissimus Hippocrates libro, qui de uictus ratione in acutis inscribitur reprobauit: incertũ tamen est eius temporibus cui maior fuerit authoritas an Hippocrati, an his qui Gnidias sententias sequebantur: Mortuo tamen Hippocrate eius instituta, posteritas Gnidiis sententiis anteposuit: Itaq; factum est ut abusus pniciosi in optimos usus uerterentur: Sed cum nulla ætas calamitate sua carere possit, hereses, dogmatica, & emperica contrariis præceptis humanam salutem in discrimen deduxerunt, quarum uestigia ex Celio Aureliano etiam his temporibus uidere licet. Tantæq; iacturæ alia non minor ex opinionibus adiecta est Tessali, Erophili, Dioclis, Erasistrati, Asclepiadis, qui non tantum superstitiones (summa medendi authoritate gloria comparata) inseruere: sed ita famosus uixit Asclepiades, ut ad integram ipse incolumis senectutem peruenerit, hominemq; rogo impositum ad uitam reuocauerit. Quorum monumentis tam uaria, tam incerta contrariaq; dogmata relicta sunt: ut nisi Galenus Pergamenus medicorum gloria fuisset subsecutus, iam de medica arte actum esse uideretur: Etenim quæ illi pro salutaribus auxiliis inuenerant, non tantum non salutaria & noxia

etiam, ſed & lætalia deprehenſa ſunt. Cumq́; quod fugeremus incertum eſſet, experimento cum illorum dignitate pugnante, quod ſequeremur non haberemus, nullo docente merito factum eſt ut Plinius uir acri ingenio, quia ante Galenum fuerat medicinam ſui temporis, medicosq́; qui eam exercerent ſummis iniuriis, accuſationibusq́; proſequeretur.

¶Cœperunt itaq; à Galeni morte commodiora auxilia occaſionesq́; medendi ex eius libris tanquam è perpetuo fonte hauriri, Quoniā uir ille optimus non unius ætatis aut regionis: ſed omniū qui ante ipſum fuerant utilia precepta congeſſerat, quædam etiam propria inuentione ſuperaddidit: quæ nō humana ſed potius diuina uidentur, qualia ſunt quæ in diſſectionum pulſuumq́; libris ædita ſunt. Quas duas doctrinas nullus eorum, qui eum ſecuti ſunt plenè adeptus fuiſſe nedum auxiſſe uidetur. Cumq́; ratio diſciplinæ poſtulet, ut non ſolum inuenta cognoſcamus: uerum inuentis aliquid adiiciamus cū in his hoc fieri nequiuerit, merito ſanè hæ duæ doctrinæ miraculi quandam ſpeciem prebere uidentur, At nec tamen Galenus quamquam accerrimus eſſet diſputator ſuis temporibus potuit opiniones ac medendi methodum à ſe inuentas inuidia contemporaneorum medicorū reluctante aliis perſuadere, ubi uero ipſe in fata conceſſit extincta ſecum ſimultate ueritas refulſit. Perſeuerante igitur medendi conſuetudine quam Galenus inuenerat, cum eam in ordinem commodiorem, licet nō meliorem redactam Paulus, Alexander, Aetiusq́; monimētis reliquiſſent bellis undiq; ac ſciſmate religionis Chriſtianæ flagrātibus: litere ac bonæ artes ad Arabes qui eo tempore quietiores opulentioresq́; fuerant tranſlatæ ſunt,
unde

unde quædam pſeudo doctrina à Raſi, Haliabbate, Auēzoar, Serapione, ac Auicēna introducta eſt: qui partim ingenii ſui confidentia, partim etiam malis uerſionibus linguarum innitentes, prò pudor quantum in nominibus rationeq́; morborum peccauere, qualia medicamenta mutauere: membris hominis, nec formam, nec ſitum, nec numerum ſanum dereliquerunt: non conſtant in uertebris, non in muſculis quot ſint, concauos neruos à ſitu uariant, diſcretiuam mēbris/ſanguinis effectricem uenis/adiiciunt, ac pleraq́; alia penè innumera, quæ nunc enumerare non eſt preſentis inſtituti.

¶ Recentiores breuitatis ac facilitatis cauſa expoſitorumq́; authoritate inducti, cum etiam litere arabum ad nos citius pueniſſent arabes ipſos non græcos ſecuti ſunt: unde non tantum errores illorum imitati, ſed & longe plures admiſſerunt nihil ſani relinquētes, nec ipſos uniuerſales canones qui illeſi etiam apud arabes fuerant cuſtodiunt. Itaq; factum eſt, ut aliquando medicinam non aliter quàm mauMethani fidem religionemq́; defendant.

¶ Graue me hercle certamē aggredior, qui adeo inueteratos errores, ac apud totum penè orbem diutino uſu firmatos abolere tentauerim: quod cum humanæ ſalutis beneficio, non cuiuſquam peculiari odio aut iniuria fecerim, cunctis qui medicam artē exercent, quiq; ueritatis ſtudio tenentur: quos quāplurimos futuros ſpero, gratam ac iucūdam rem facturum putarim, Non ſolum enim errores ipſos, cauſamq́; errorum retexam, ſed & ueram medendi rationem explicabo, neq; id quiſpiam putet inutile, licet nāq; antiquorum doctrina abuſus illi tolli nequiuerint, non tamen deſperandum arbitror quin

collatis eorum authoritatibus rationibusq́; diligentius discussis, melioribus etiam translationibus antiquorum, sententia intellecta, abusus illi in optimos usus conuerti possint. Sicq́; humana ualitudo uariis ac periculosis erroribus hucusq; quassata, melioribus Hippocratis & Galeni institutis instaurata, in posterum redimetur fouebiturq́;.

Quod insanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap. 1.

PRIMVS abusus est, cum insanabiles morbos medicamentis amoliri aggrediũtur, quales sunt ptisis, sclirosis interior, tabes confirmata, similesq́;. Nam non solũ quia curare non possunt in melius traducere nequeunt, sed in longe deterius: ac cito necant, alioquin longo tempore duraturos.

Quòd autem ita sit, manifestum est omnis incurabilis morbi causam cõfirmatam ac inseparabilem corpori esse necesse est: quòd autẽ tolli non est possibile pari ratione nec minui fas est, cum si minuatur eadem ratione aufferri poterit, Igitur non licebit è morbo quicquam detrahere: omne autem auxilium siue dieta, siue medicamentum, siue opus manuale uirtutem minuit, humores turbat, mẽbra aliena qualitate inficit. Cum igitur noceant nec iuuare quicquam possint, conuenit ut morbum deteriorem reddant, & egrum morti uelocius addicant. Causam
6 affor. 38. etiam ex Hippocrate intelligere possumus, Cancros
›› occultos melius est non curare, curati enim citius
›› pereũt. Quod in hoc incurabili morbo dixit in reliquis uoluit intelligi: in quibus par ratio parẽ promittit euẽtum. Hoc ego uidi sæpissime, mulieres can

teris occultis laborãtes, annis quadraginta superuixisse, satis non culpata ualitudine: cum nullum neq; uiginti annis cancro ulcerato laborantem uixisse uiderim, cum plurimi & iam eorum biẽnio finiantur. Complures tamen medicorum hos morbos plurimis causis sanare aggrediuntur: quidam quod non putent eos nequire sanari, Alii quod etsi sanare posse desperent, in melius tamen perducere confidunt, Alii gloriæ studiosi: Alii pecuniæ auiditate, dum nihil perdere ex hoc timent, nimiũ fiunt audaces: Qua in re illi plus damnandi sunt, qui genere morbum incurabilem, quàm qui magnitudine suscipiunt sanandum, Diuini enim consilii esset omnem morbũ genere sanabilem intelligere: an curationẽ recipiat, an non. unde Hippocrates acutorum morborũ non omnino sunt certæ pronũtiationes salutis, aut mortis. Galenus autem exponens solum in cronicis certitudo talis haberi potest, non autem in acutis. Licet Rasis non omnino certam in acutis cum Hippocrate spem esse dixerit, lõge tamen minorem in cronicis passionibus certitudinem euentus credidit cõtra Galenũ directe inuectus. Satis igitur pro cõfesso habeatur multarũ passionum finem ambiguũ fore.

2ª affor. 19. „ 16. cõti. c. 1. fo. 322.

¶ Cura igitur blanditiua in talibus bonum est uti uictum talem instituẽdo qui uirtutem non minuat, morbo suppetias non ferat, dolores, sinthomataq; sedanda, corpus molliendũ, ita ut causæ uirtuti obnoxiæ aut morbo suppetias ferentes non augeantur: Hoc est quod dixit Princeps & à rationali cura non desistas, quoniam multoties aliqui sanantur absque spe aliqua mirabiliter.

4ª 4ª t. 2. c. 10.

¶ Quod in dieta procedunt ingrossando uersus statum. Cap. 2.

SECVNDVS abusus est, cum in dietis ita peccatur, ut sepius fortunæ melius quàm medicis eger committatur; reclamat diuus Hippocrates, nisi cibi tedium adsit crassiore dieta utēdum est in morbi principio, ac demum morbo inualescente ita paulatiue attenuandum ut parum, aut nihil concoctionis tempore egro cibi exhibeamus, Plurimi tamen ut aliquid instituisse uideantur à principio mulierumq; conuitia timentes etiam nullo cibi fastidio existente subtilem instituunt dietam postmodū con coctionis tempore oua & ex carnibus contusa exhibent, ita ut ad mortem saturi si non medicati saltem accedant. hocq; cum recte sit Hippocratis mandatis oppositum, ita tamen est generale ut uix credi possit ab antiquorum mente fuisse alienum.

p° regi. acu. & pª affor. 10. & ante.

Quod ad literā repren-dit. 2° regi. acuto. c. 18.

¶Vt igitur prestat egro in principio laborante intelligere, an cibi tediū adsit, an non, si adest dieta extenuetur leuissima, quæ usq; ad statum perseueret si propinquus adest, Si remotus quo tempore cibi tedio caret eo cibandus est, ita ut continue dietam exiliorem facere possis: quod si fastidium nō est, morbusq; acutus pane loto, aut ptisana bis in die, aut ter cibandus est, continueq; minorandus usq; ad statū cibus, hoc modo quot seruabis egros qui dieta sua suffocantur: quod si morbus est leuissimus carnesq; aut oua sunt dāda dabis à principio, deinde ad ptisanam status tēpore pertrāsibis, nec uirtutis periculum est, ut in sequenti dicetur.

¶Quod nimium pingui utuntur dando carnes & oua. Cap. 3.

TERTIVS usus malus est, cum febrientibus carnes & oua exhibent dicētes nostri tempo-

ris

ris egros dietam sustinere non posse, consuetudinemq; multum ualere.

¶Cum nos uideamus aliquot in carceribus sanos pluribus annis pane & aqua alitos uixisse, longe autē minus infirmo cibi quàm sano debetur, plus etiam alit ptisana ac decoctus panis quàm crudus, nec uolumus eum pluribus annis sed paucis dumtaxat diebus: donec morbus transeat abstinentiam substinere: Nec quod dicunt de consuetudine attendendum est, quia contra eos facit, antiquitus enim plus cibi carniumq; sumebant, ut ex historiis facile apparet, ut quandoq; arietem uno prādio absumerent, si igitur attendenda esset cōsuetudo subtiliorem nunc dietam instituemus. Prestat igitur ptisana aut pane cocto, aut pannico, aut oriza egros alere nil ex carnibus aut ouis dare donec morbi iudicatio pertransierit ad duos dies: in grauibus acutisq; morbis: nam aliter facientes egros interficiunt, non alunt: Quod si uirtus ualida fuerit adhuc tenuiore uictu opus est, nam necesse est aliter faciētibus alterum trium sequi, aut mortem, aut morbi longitudinem, aut accidentia seua, Quorū primum malum, secundum dānosum, tertium timorosum. In morbis autem longis, aut intercidentibus ut tertiana, aut duplex tertiana parumper crassiore dieta utendum est secundum morbi magnitudinem.

Vt de Ephestione ī Alexandri uita ex Plutarcho.

p̄o reg. acu.

¶Quod contusa & aquam carnis exhibēt. Cap. 4.

QVARTVS abusus est, cum in dietis ad cōtusa & aquam carnis transeunt etiam à principio quod ualde noxium est, nam nutriēs masticatione digestionem acquirit, Secundo mandendi

p̄a p̄l doc. 4. c. 2.

dendi uim afferunt. Tertio quia plus ingurgitant quã uirtus ferat, non enim ita decipimur comedẽdo, ſicut bibendo. Quarto quia aqua carnis longe deterior eſt iure, cum minus nutriat & calidior ſit, hoc autẽ dicunt quoniam corrigitur ac nunquam tantum corrigitur quantum oportet: & etiam quia eadem correctio uiribus adhibita melius proficiet, quod etiã pulchro experimento colligitur, uidebis enim contuſum edentem feces bilioſas protinus excernerant, ſi cum pane & carne paueris naturalis egeſtio fit / hoc ſepius animaduertimus, unde credendum eſt non omnino probatum eſſe alimentum quod ex contuſo gignitur, ſæpiſſime enim bilioſa. ac ſoluta fex ex eo pura procreatur, quod in febriente malum ſignum & cauſa peſſima dici poteſt: Hoc peccato nullũ eſt deterius. nam ut hipocritæ ſunt omnium hominum ſceleſtiſſimi: ita ea auxilia noxia magis, quæ quandam proficiendi ſpeciẽ habent, nocentq́; existimant enim quoniam faciliter deuoratur, & carnis ſubſtantiam in ſe habere creditur, & cum annexis emendata uidetur proficere multum poſſe, quia facilius eſt impleri potu, quam cibo, ut dixit Hippocrates.

¶ Conſultius igitur fuerit, donec mandendi facultas adeſt, ptiſana uti, quòd ſi neceſſitas alimenti cogat carnibus leuibus cum pane. Nam Galenum ita conſuluiſſe multotiens uideo: quòd ſi cum hoc mandendi poteſtas nõ ſit, utatur contuſo emẽdatiore ex carnibus: qđ ſi uirtus adhuc debilior extiterit, iuribus correctis.

10. & 12. artis curatiue.

¶ Quod laudant olera tanquam cibos. Cap. 5.

QVINTVS Error eſt, cum lactucam, endiuiã, buglosam, lupulum cibos optimos collaudant cum

tum ratione cibi ad carnes panem, ptisanam, lac, oua, orizam, comparate sint longe inferiores ac medicinalem uim habent: non ergo alimenti ratione absolute bona dicuntur, sed absolute mala, quod igitur comparatiue dicimus rectum est, quod absolute noxium est, tum sanis, tum etiam egris corporibus.

¶Non est igitur consulendũ sano absolute, ut herbis aut radicibus aliquibus uescatur, lactucamq; inter olera minus pernitiosam non bonam esse dicemus, egris etiam cum animaduersione consulemus, ceteras herbas uituperat omnino Galenus. Li. de cibis boni & mali succi.

¶Quod uinum negant egris. Cap. 6.

SEXTVS usus non rectus est, cum uinum egris negant, quia materias subtiliet, & ad caput trahat, cũ uinum album sit frigidum, multa etiam corpora humorum attenuatione indigent, atq; solum his quatuor casibus noxium, quos uel dolor capitis assiduus, uel flegmate tentat, uel delirium offendit, uel febris ardens cum cruditate inuasit. Ceteris autem utile est, ex Galeni doctrina, sed nõ inutile etiam flegmonibus ad suppurationem iam redactis. Quibus autem uinũ est inutile, his amplius nocent carnes & oua, quod ergo inutile est, conceditur neglecto salutari potu, decepti Arabũ consuetudine, quorum præceptis, tum propter legem, quæ à uino eos arcet, tum propter aeris temperiem, quæ lõge calidior est à uino temperare iubemur. Itaq; hac de causa à uino abstinentes, morbos procrastinant, longeq; tardius ad sanitatem perducunt. Is autem error eò ualidior perspicitur, quanto eger uentriculo est imbecilliore, ita ut quandoq; ad aquam inter cutem perducat. 12. artis curatiue. fol. 129. p̃o ad glauco. c. 13.

¶Consi-

¶ Considerabis igitur primo, si uinum non permixta mala qualitate ab egro sentiatur, si non flegmone, nō dolor assiduus ualidusq; tenet, uinum album administrabis. Si uero ab egro respuitur, non dabis. Si uero desiderat uehementer materia concocta, aut suppurato flegmone lateris, dabis uinū album dulce, ita enim consulit Rasis: Et nos destitutum aliquando à quodā medico, ac persuasum animum efflare: quoniam in
4° cōti.c.3. fo.86.& .87 pleuresi uinum conuenire non putabat, sanitati restituimus, erat enim eger annorum. 70. & suppurato flegmone, nihil eorum quæ intus erant, ob uirtutis imbecillitatem expuere ualebat. Cum uero uentriculus ualde infirmus est, raro uinum negabis: plures enim sana uimus in morbis pestiferis egros derelictos sola uini potione, cum uirtus tantum attenuata esset, ut infra horam, expirare crederentur. Oportet autem medicum esse eruditum, & natura prudentem: non enim paucis uerbis tantum arcanum distingui potest.

¶ Quod Melones preponunt multis fructibus. Ca. 7.

SEPTIMVS usus non admittēdus est, tam sanis, quàm egris, cum melones tanq̄ minus culpatos fructus concedunt, quòd odore sint non ingrato, sapore autem iucundissimo. His autem qualitatibus
2° affo. 38. decernitur cibi natura, eò autem maxime, quia parum deterior cibus aut potus, suauior aūt melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Cū uero cōsideras paruitatem radicis, & stipitis eximiæ magnitudinis eius habita ratione, & quàm proximus terræ sit, & quòd super eam perpetuo iacet, & quod ab omni aeris qualitate permutatur, & quòd augumētum eius est uelocissimum, confiteri cogeris, melonem, nil aliud
esse

eſſe, quàm putridum terræ humorem: aliena qualitate coloratum, uitia omnia habentem, noxium uẽtriculo, iecori, ſpleni, inteſtinis, pulmoni, renibus, ueſicæ humores non ſolum putridos, ſed uenenoſos fluxosq́; facientem. Ad febres acutas peſtilentiales, ad apoſtemata, ad dolores, ad difficultates inteſtinorum paratiſſimum, à nullo authore quãquam egregie tamen ſatis uituperatum, noxas omnes horarii fructus tanto habet ampliores quanto eius magnitudo, ſucci multitudo, paruitasq́; cauſæ cõcoquẽtis: omnibus aliis fructibus maior eſt. Adde quòd nulli potui recte ſotiatur. nã cum uino humores peſſimos producit, ueſicę maxime obeſt, & iecori, & renibus, & apoſtemata gignit cum aqua leuitates inteſtinorum celiacum morbum, diarias, appetitus deiectionẽ ſubito operatur. Quod autem Hippocrates conſulit, rectum eſt, ut parum deterior, non multo deterior cibus ſit præeligendus. Bonitas autem ſaporis, & odoris manſuetudo in eodem genere cibi ad iudicandam ſalutarem uim multum proficiũt, At in diuerſis generibus nequaquã, Siliqua enim exitialis eſt cibus ſi Galeno credimus & fungi, & tubera, boletiq́;, & melongena: nemo tamen ſalubri cicorio ptiſanaq́; ordeacea negabit eſſe gratiora.

¶Conſilium igitur meum eſt ut non ſolum dimittatur ſed ab uſu humano explodatur etiam principum Decretis. Nam quæ lues eſt pernitioſior, qua quotannis multa millia hominum pereũt, Mirumq́; quòd à medicis hæc pernities conſulatur, omiſſis uuis & ficubus eiuſdem temporis fructibus longe minus noxiis.

¶Quod cibum uberiorem dant in prandio quam in cena. Cap. 8.

Octauus

OCTAVVS usus explodendus est, cum cibum uberiorem capiendũ in prandio, in cena leuiorem consulimus: alii oppositum totum utrique ita grauiter errantes, ut nullibi amplius: Nam cũ post cenam quies & tempus prolixius, & somnus & continentis frigiditas, subsequantur, merito cum hæ omnes causæ digestionem iuuẽt, cibus in cena copiosior debet esse quã in prandio: quòd etiam Galenus in consilio morbi comitialis sentire uidetur, ac alii plurimi celebres authores: quod si nimio cibo peccare contigerit, uel noxio, cum error ille uomitu leuissime corrigatur q̃ hora somni fieri nequit. Conuenit quod admissus error in copiosiore cena hac de causa grauior sit, quam in prandio: quia propter quietem & somnum non ita faciliter, aut uomitu, aut à piloro crudum descendit inferius, uehementius igitur spiritualia offenduntur: non igitur recte consulunt, qui peccare leuius in cena dicunt. Ob hoc neminem uidi illorum qui assumpto ueneno antequam uomerent dormierunt curatum fuisse. Tutius igitur in malis cibis, aut ualde nimiis periclitamur in prandio, quam in cena.

3º de uict' rõne & 2º de el'ntis & 6º de tuẽda sanitate, & pºcõti. licet aliter princeps 3ª primi & pº 3ᶠ.

¶ Melius igitur est in cena plus comedere ubi uel moderate comedendum sit, aut leuiter peccandum, ita ut peccatum illud citra uomitum, aut alui deiectionem possit emendari: at si peccatum graue futurum sit, ut non possit corrigi citra eiectionem, ut quando nimis copiose implemur, aut prauũ omnino succum ingerimus, tunc leuius peccamus in prandio, rarosq; ueneno in prandio sumpto mori cõtingit, ob hãc causam: non igitur consulendum est in altero duorum cum distinguendum sit: Adde ne usum eius qui longo tempore assueuit permutare coneris si cum inculpata ualitudine uixerit. Multos enim claros uiros ob hanc cau

ſam damnum non leue aſſecutos ſcio, Cum plus detri menti ex mutatione conſuetudinis, quam iuuamenti ex recto uiuendi more conſecuti fuerint.

¶ Quod omni leui cauſa cõſulunt medicinas. Ca. 9.

NONVS uſus eſt non amplectendus, cum conſuetudo ſit quorũdam medicorum in omnibus etiam leuiſſimis diſpoſitionibus cõſulere egris dietam, & medicamina imperare: ut in grauedinibus, in corrizis, in doloribus membrorum exteriorum, in ephimeris ſpontaneis. Nam talia ſæpenumero ſunt naturæ dimittẽda, non ſemper natura auxiliis medicinæ eſt aſſueſcẽda. quoniam pigrior redditur ad deliquia inſtauranda: & multo eſt grauius perſepe nocumentum, quod medicina conciliat, quam morbus leuiſſimus qui auffertur. ſimile eſt hoc his qui per fœnus debita perſoluunt. In grauiſſima enim ſemper labuntur, dum modica extinguere putant. Hoc eſt quod dixit Princeps. Amplius ſcire debes &c. Sufficit in talibus, maxime ubi uirtus fortis eſt, moderato uti regimine, & reliqua naturæ dimittere, dũmodo periculũ acrioris morbi nõ immineat, quod facile à perito cognoſcitur. 4ª pᵉ.c.ꝑ in fine.

¶ Vnde obſeruandum puto omnes morbos ratione certa uictus egere, ſiue ſint inſanabiles, ſiue graues ſanabiles tamen, ſiue omnino leuiſſimi, ne quis forte ex ſuperius dictis errorem concipiat, at differt, nam in inſanabilibus & leuiſſimis, uictus pro ſola uirtutis ratione, tanquam ſi morbus nullus adeſſet, conſtituendus eſt, quantitatis ratione habita, in qualitate uero, ut cõtrarius ſit morbo, & cauſæ morbum facienti, & hoc differt à uictu exactæ ſalubri. at in his qui graui cõflictatur morbo, non ſolum qualitatis ad uirtutem habẽda ex 6ª afforiſ. 38.

est ratio, sed etiam quantitatis, ita ut minor sit cibus, quam à uirtute concoqui possit, ut morbo augumentum non ferat. Longe igitur copiosius insanabili morbo, quàm sanabili detentus paribus uirtutibus existentibus alendus erit.

¶Quod carnes piscibus preponunt in omni febriente. Cap. 10.

DECIMVS errandi locus est, cum uniuersaliter carnes febrientibus dant, & pisces negant, moti authoritate Rasis in tertio ad Almāſ. c.16. dicentis ꝙ omnes pisces sunt dure digestionis, & longam moram in stomacho trahunt, & sitim faciunt, cū non animaduerterint dictum primo ad Glauconem. c. 10. & .12. probari pisces in febribus tertianis, & quartanis, eosq; facile cōcoquantur, præferreq; eos carnibus in tertianis exquisitis: Rasis autem corpori sano comparauit, & magna parte improbatos cunctos damnauit, Persepæ enim medicinali alimento est piscis, & ut plurimum digestionis leuioris contrariæq; qualitatis febri omni: cui si contingat, ut à causa calida, ut sepissime est, fiat, etiam causæ febris aduersabitur: Hocq; errore quamplurimi eo dum insaniunt, ut si quis contra ausus fuerit pro imperito habeatur.

¶Vtilius igitur erit in febribus ferè omnibus piscibus quā carnibus uti: Sint autem pisces ex mari, Gobius aurata, arbor, & si ex saxatiliū generibus à Galeno libro de alimentis recitatis quisquā inueniatur: ex dulcibus lutius, & persicus, & uniuersaliter qui squāmosi albas & leues carnes habent, subtiles lati longiq; non antiq salubribus aquis habitātes Rasis authoritate ꝑferunt.

¶Cuius causa impudentiam erroris crassi preterire no

lui saxatiles pisces, qui quibusdam generibus diffiniũtur intelligentium pro piscibus qui inter saxa degunt, qui nulli sunt, quod si eos qui in aquis saxosis habitant, credũt: abduani, & ticinii, potius erunt saxatiles maritimis, cum tamen saxatilium numero nullus ex aquis dulcibus comprendatur.

¶Quod auxilia simplicia, & composita corrupta habent. Cap. 11.

VNDECIMVS abusus est, cum cuiuslibet medellæ auxilia corrupta habeant. Hic tantus est error, ut eius memorari me pigeat: Pro cassia lignea, corticẽ palustris ginistræ: pro carpobalsamo, mirti cuiusdam semen: pro zedoaria quæ ex oriente uehebatur, incognitam ex Germania radicem: pro luto Armeno, rubram Appuliæ terrã: pro lemnia terra, uulgarem cretam: pro doronico, insulsam radicem: pro galanga quæ ætiti simillima est, ut Serapio docet, aliam acrem radicem: pro calamo aromatico, cuius substantia, quia calamus est, inanis interius spectatur, acorũ: pro acoro consimilem colore, opere autem, sapore, gustuq; contrariam: pro xilobalsamo, lignum incognitum, nam quæ ad nos xilobalsami quantitas aduehitur hericiniæ siluæ non sufficeret. Adde quod extinctũ est modernioribus refferentibus: pro malabatro, folia lauri, aliquãdo citranguli: pro xiloaloe, radicem oleastri odoribus imbutam: pro sandaraca quod naturale est, gũmi iuniperi: pro lacca, sandaracam in usu aliquando intelligentes: pro scordion, herba scorodon quod aleum est agreste nominis similitudine decepti: pro blactis bizantiis, inutilem ostraci corticem: pro cinabari quod è minera eruitur, cinaprium quod arti-

ficio argenti uiui, & sulphuris constat similiter: pro mi nio minerali, artificiale: pro osse cordis cerui, cartilagines bouum: pro smaragdo, iacintho, saphiro, carbũculo, granato, orientalibus gẽmis, lapides adulterinos, ex Europa, ac borealibus regionibus aduectos: phillitim, pro scolopendro: lichen pro epatica: pro salutari neruorum præsidio pede coruino, pedem columbinum, quod uenenum est: pro hermodactilo omnium auxiliorum quæ neruis & iuncturis prodesse possint, præstantissimo ephemer, radicem non solum inutilẽ, sed & strenue uenenosam: pro yringo cui nulla in bubonibus compar medicina inueniri potest, spinosam certe, sed ita dissimilem herbam administrant: ut iam cũ pro maximis Alexi farmacis, maxima uenena propinant, ne sciam quid sperandum, ita cum non solum unum pro alio medicamentum subministrent, etiam carent quãpluribus, narcaphto, cancamo, ciphi, amomo, balsamo, ambram habent rarissimam, quæ nõ sit adulterina, diptamum, non illud Dioscoridis sine flore, & semine, nec quo utuntur, ille est Vergilii, mirram raram, buglosum in controuersia, eupatorium adhuc sub iudice est: infinita sunt, quæ connumerare non est presentis instituti, quoniam quidam nostris temporibus clari habiti uiri de his disseruere.

lib.3.c.75.

¶ Taceo exesa medicamenta, antiqua, marcida, corrupta, adulterina, deficientia, quæ nam oratio tot uitia posset amplecti? Vtuntur etiam quibusdam herbis nõ satis cognitis, quales sunt daneia, scabiosa, pimpinella, quas & si omnino damnare nolis, confiteri tamen cogeris talium usum diuinando potius, quam medendo fuisse comparatum.

¶ Taceo composita farmaca, quæ simplicium non solum peccatis scatere necesse est, sed etiam quibusdã peculiaribus

culiaribus deliquiis, unde quis ſanam theriacam, aut integrum mitridatum demonſtrabit. Vnde ſapientiſſimus Venetorum magiſtratus, toties eius compoſitionem fieri uetuit, cum perfici poſſe nõ exiſtimare: Cum in clariſſima urbium hæc nõ potuerint fieri. in noſtris tamen non ſolum ciuitatibus, ſed opidis diſtribuuntur, mediciq́; quod admiratione magis dignũ eſt utuntur. Melius igitur eſſet, ut de quocunq; ſimplici, publica inter medicos concordia quod eſſet qualeq́; ſtatueretur: deficiẽtibus ſuccidanea Galeni, aliaq́; alia ratione inuenta ſubſtinerentur pondera, leges, ac electio adiungeretur. Demum in diſpenſatione non ſine medici cõſilio fieret, publice ſimplicia exponerẽtur. Quis ſanè rogo fuit antiquus, ꝙ uel ſimplicium, uel compoſitorum medicamẽtorum doctrinã non diligentiſſime fuerit proſecutus. Noſtri autẽ temporis medici farmacopolis ignaris, aut auaritię ſtimulo delinquẽtibus derelinquũt, nõ ne hi ſolũ in famulitio medicorũ cẽſent.

¶ Quod aquis deſtillatis utuntur. Cap. 12.

DVODECIMVS abuſus huic adiectus eſt, eadem materia, diſſimili tamen ratione cum aquis diſtillatis utuntur, in quibus neq; odor, nec ſapor inuenitur, eius rei e quo facta eſt, exceptis roſacea, uiolacea, & ardentæ. nã abſinthii aqua prædulcis eſt, ubi autem nec ſapor, nec odor, ibi uirtus eſſe non poteſt. Adde ꝙ plumbo & ære fiunt, quæ duo metalla humano generi ſunt pernitioſiſſima, cũ uiderim aliquos ob uſum earum ad uentriculi tabem redactos, è quibus unus fuit Franciſcus Taegius phiſicus ac lector, q iuuenta prima hac de cauſa mortuus eſt: perniciosiſſima, & generalis hæc conſuetudo propter facilitatem

operandi, ac labores uitandos, & saporis iucūditatem inducta, tot miseris egrotantibus damnosa, tum à medicis, tum à farmacopolis.

¶ Consultius igitur fuit & antiquorum more cum decoctis operari, nam in illis uirtus residet, & mos ille ab eis licet operosior comprobatus.

¶ Quod utuntur simplicibus. Cap. 13.

TERTIVSDECIMVS error est, quoniā gloriæ spe multa cum simplicibus opari posse sperāt, è quibus etiam nunc sunt quidam celebres operando habiti: cōtra quos, quia opusculum ædidimus, inuehi nunc non est tempus.

¶ Quod unus modus medēdi est uniuersalis. Ca. 14.

QVARTVSDECIMVS usus non admittendus est, cum singulæ ferè ciuitates quandam habeāt normam cōmunem medendi in principio cum cassia hic/Venetiis etiam & cum electuario denitiuo, uel de sebesten: Ferrariæ, cum carapotiis: In Hispania cum pomis dietam moliuntur tridui: atq; ita omnes calopodio uno calciare nituntur. Quod si Cerdones non aliter: multi magis nudis cruribus, quam indutis spectarentur. Hunc modum aliqui canonice medendi uocant, quē propter usum perpetuum norūt aniculæ, pigmentarii, tonsores, nobiles omnes Veneti, iam si omnes abusus tantum medicis, quantum hic obessent, nemo certe unquā medicus uillam, aut prætoriam, domum emisset, at dicent, in cunctis lenitio uētris, iuuatiua a principio est: quid si non lenire, sed eradicatiue purgare conueniat? quid si uenter lenis sit:

quid si flebothomia moram non patiatur: quid si uentriculus sit imbecillis, nonne prius corroborandus antequam leniendus?

¶Melius igitur est, si flebothomia moras non patiatur uenam scindere, si uenter lenis est digerere, si uentriculus imbecillis corroborare, quot uides a principio lenitiuum sine utilitate uomuisse.

¶Quod nunquam a principio purgant eradicatiue. Cap. 15.

QVINTVSDECIMVS error est, cum nunquam a principio eradicatiue purgant, sed illã operationem ad statum producunt. In principio lenitiuis contenti, uel minoratiuis. Itaq; ut exitiale est quiescẽte materia eradicatiue purgare, ita turgente ea ad inferiores partes, maxime ac in uenis interioribus non purgare longe magis mortiferum.

¶Prestiterit igitur quod mihi multoties contigit ea turgente a flegmonis metu liberasse egros, forti a principio medicamento exhibito. Vnde sæpius contingit melius pauperes medicatos esse, q̃ diuites ob errandi timorem, Quod etiam Galenus suo tempore de cataplasmatibus, testatus est, in curatiua arte, quæ iuxta precordia imponuntur. 11. lib. post medium.

¶Quod à principio semper à leuioribus inchoant. Cap. 16.

SEXTVSDECIMVS abusus est, cum in principio semper a leuioribus curam moliuntur: quodam canone Auicẽnæ decepti, non attendentes Hippocratis dictũ: extremis morbis, extrema exquisite reme. 4ª pª. c. 8. pª affor. 6. 4ª affo. 10.

remedia optima sunt, & medicati in ualde acutis eadē die. Tardare enim in talibus malum est, dum enim tēpus procrastinant, eger eo perducitur, ut nullo postea medicamento sanari possit. Adde quod cum cura, non à leuioribus, sed ab equalibus est inchoanda, ut Galenus libro de temperamētis testatur: sic maximos morbos lactucis curare aggrediuntur, ut si inter plures unus euaserit, miraculum fecisse uideantur, Si moriuntur, persuadeant facile astantibus egrum ui morbi nō medici inscitia periisse. Fides in hoc medico semp proposita est, cum qui moritur non accusaturum: ego autem tibi dico magnos morbos non nisi fortibus auxilis sanari à medico posse, quod si aliter curentur non à medico, sed sponte sua ac naturæ fortitudine, quæ omnia contēnit & sustinet causa sanitatis orta est. de qua nullam medicus gloriā consequi debet. Nam ut Auerrois dixit morbi sunt in triplici differentia, quidam ita parui comparatione uirtutis, ut sponte sanentur, quidam ita magni, ut etiam medici auxilio iuuati, egri tamen pereant. In his duobus medica arte opus nō est, Alii autem, ita modico à uirtutis robore interstitio superantur, ut in his medicinæ auxilium desideret. Nam recte curati sanantur: aliter, aut pereunt, aut in prauas incidunt, ac difficiles passiones.

3º & 3º artis curatiue.

10. de ingenio.

7º colliget c. 31.

¶ Præstat igitur in magnis morbis à magnis auxiliis: in maximis, à maximis in leuibus, à leuibus: in mediocribus, à mediocribus, initium medēdi sumere. Et hoc est ab equalibus inchoare, Quod si dubitatio accidat, ut in grauius aut leuius auxilium incidas, tutius à leuioribus, paribus causis, quàm a fortioribus initium summes. Et hoc est quod a leuioribus molienda est cura, Melius enim est, infra subsistere, quam exquisitissime euacuare. Cum autem morbi natura ad statum per augu-

4ª ꝑ. c. 3.

augumentum accedat, sintq́; in augumento fortiora accidentia, quàm in principio & meatus aperti magis, Merito si semper cum equalibus cura mollienda est, in augumento dabitur locus fortioribus auxiliis, quam in principio: igitur a principio respectu augumenti & status cum leuioribus inchoabis, & hoc est, quod uoluit Princeps. Isti autem a leuibus simpliciter initium exordiendum duxerunt, quod si a maximis ortus est auxilii in illis persistes. Nam in talibus tempore parum differt status ab initio, si uero a magnis iuxta statum ad maxima eiusdem generis cura terminabitur.

¶ Quod uitant, aut procrastinant sanguinis minutionem. Cap. 17.

DECIMVSSEPTIMVS error est, cum in putrida sanguinis minutionem uitant, In cõtinua autem procrastinãt, unde Galenus, omnibus putridis febribus uenæ incisio salutaris est in arte medendi, cum autem intra uenas humor extiterit ualida uirtute, & copiosiore sanguine, & morbo imbecilliore, & quia per omnia tempora auxiliũ præstat. His quatuor causis tutissime ac utilissime etiã a prima morbi hora minutio fiet. quanto enim citius, eo utilius, ac prestãtius: ipsi uero cum in multis interpolatis nulla obstante indicatione uenam non incidant, in continuis primam diem non solum, sed quartam & septimam transeunt, merito fiunt periculi ac mortis egri rei. lib. 11. post medium.

¶ Vtilius erit in interpolatis si reliqua cõsenserint, sanguis uero plurimus fuerit, aut lenitione, si oportet, aut non uenam incidere. Caue tamen ne materiam peccãtem intra uenas trahas in continuis protinus ab inuasione prima uenas incides, eo magis si materia flegmo

nem

nem molliatur nitidis uentriculo, ac intestinis existen
Idē Auer. 7. collig. c. p̄. tibus, aliter autem lenitionem præmittas, unde Rasis
in continentibus plurimi eorum, ac omnes fermè q̃
ante euacuationem sanguinem miserūt, mortui sunt,
qui uero euacuationem ante moliti fuerunt sanati, de
pleuretico morbo loquebantur. Non ergo ad plus, secundā diem, aut tertiam sine flebothomia pertrāsibis,
si recte operari uolueris uocatusq́; fueris à principio.

¶Quod minoratiue purgāt in morbis quietis. Ca. 18.

DECIMVSOCTAVVS abusus est, cū in nō turgentibus morbis minoratiue purgant, à principio, alii autem electuario de sebesten, ut Venetiis,
Scdm Leoniceni sententiam. Mediolani cum trociscis de uiolis sine scamonea,
ubi turbith adest, quod nec uerum turbith est, & medicina conturbans. Mens autem Galeni super afforismo
22° p̄me particule. (concocta medicari) est, ut non sit quieta existente materia alia purgatio utilis, nisi lenitiua super illud, corpora cum quispiam purgare uoluerit. Nam melius eligere debet medicus, sed plus est q̃ admittitur ex uirtu
9. 2e p̄ticule. Idē 4a p̄i. c. 3. ad lr̃am. te eo tempore q̃ ex materia, & reliquæ partis cōcoctio
impeditur, & obstructiones augentur. Igitur cū quieta existente materia nullum accidens seuum timeatur,
non est facienda purgatio minoratiue, multominus
eradicatiua, unde etiam prima quarti. t. 2. c. 7°. & apud
me magis dilecta est administratio clysteriorum secundum mensuram, qua indigetur in uirtute. Huic rationi
maxime credideris, si ea quæ in bubonibus extrinsecus incisis, ac non maturatis, aut expertus fueris, aut
lib. 2. c. 4°. Albucasis dictis credideris. Quæ enim ex his pernitiosæ sunt citius occidunt, quæ salubria tardissime, aut nūquam sanantur, maturata autem cito faciliter, ac sine
dolore.

dolore, ad optimamq; sanitatem perducuntur. Rationes autem Rasis in continẽtibus, de purgando a principio, alias diluam in contradictore. Materia igitur nõ turgente, nec ad uermes parata (istud enim quoddam genus est turgentis materiæ), quantũcunq; multa fuerit non purgabis, nisi post digestionem: Adde quòd in aliquibus lenitio fieri nequit, nisi cum solutiuo, addito ut in rusticis & habitatoribus montium, qui castaneis aluntur, & quibusdam hominibus, quorum naturam præscire oportet, uel usu, uel auditu, multoties etiã nulla indigemus lenitione, nisi ea quæ fit per clystere, cum uẽter nihil deicit, & uentriculus exaninitus est, pro qua lenitione Rasim consulit. 4o ad Alm. c. 18.

¶ Quod nutriunt, & purgant in statu. Cap. 19.

DECIMVSNONVS abusus est, cum in statu uel augumento materia uirtutem opprimente debilitas uirtutis ab astantibus iudicatur, ob hocq; medici alterũ duorũ faciunt, ac persæpe utrũq;, cibant alimentis nutritiuis, qualia sunt ius, contusum, aqua carnis, ac purgant: quorum utrũq;, ita pernitiosum, ut nil deterius, cum morbi consistunt, ac uigent, melius est quietẽ habere, dicebat Hippocrates de purgatione loquens, & alibi in accessionibus subtrahere oportet, apponere enim lesio cibandi rationem insinuans. O miseros illos medicos, qui modicæ gloriæ, aut cupiditate pecuniæ amicum, & sibi fidentem occidunt conscientiam perpetua labe cõmaculant, seipsos æternæ damnationi addicunt. Nemo enim eorum ita ignarus est, qui cum hæc faciat se cõtra omnes medicinæ regulas facere ignoret, egriq; pernitiem accelerare: sed timentes ne mulierculæ, aut fame interfecisse, 2a affor. 19. pa affor. 11. Itẽ 2o regi. acu. ad literam.

aut cum oportebat morbo auxiliari nesciuisse dicant, plus hominum calumniam, quam Dei offensionem timentes, tam manifeste periclitantur.

¶ Prestat in his alium si times aduocare omnesq; uno consensu abstinere, Multitudo enim medicorum unũquemq; ab infamia uindicat. Si possumus etiam pronosticari de accidentibus, illud nobis maxime conducit: at si fas non est, falsa infamia detineri melius est, quàm conscientia malorum perpetuo cruciari. ueritati enim insistas, Nam infamia falsi criminis tandẽ extinguitur. Cum ueritas fortunam pedissequam secum duxerit.

¶ Quod omnibus purgationem post statum saltem expedire putant. Cap. 20.

VIGESIMVS error est, cum in cunctis purgatione opus ad sanitatem esse putant, dicto illo Auicẽnæ moti, & cum natura non mouet, moue tu hora motus eius: non quidem modum mouendi, sed horam determinauit utilius interpretamur afforismum undecũq; natura repit inde ducere per conuenientes regiones, multi sunt morbi, qui urina, alii sudore, alii uomitu, alii sanguinis profluuio, terminantur, alii bubonibus, alii herisipilate, alii ulceribus, hos omnes conantur, alui profluuio finire uentrem subducendo: nonne dixit Galenus, eorũ quæ in thorace continentur nihil posse per aluum excerni, ut in laterali morbo, & peripleumonia. Cur igitur aut qua utilitate purgant tales, Nã de antecedente causa nihil est quod minuant status, aut declinationis tempore, cum auctio per se cessauerit. Nonne dixit Galenus eorum morborum iudicationes per abscessus fieri, in quibus natura nõ perfecte dominatur. Hi fiunt materiis extra erũpentibus

[Margin notes: p^a 4^i t.2.c.7 — 21. p̃me particule. — 5° de locis affectis.c.2. — 3° de crisi. c.11.]

pētibus euacuatio materias intropellit, nec potest hoc fieri: quoniam natura non perfecte morbo imperat. His ergo pugnantibus egrum perire necesse est, at dicēt & febrem quidem habentis uētrem soluere melius est. quarta primi.c. 4. Hæc quidem indicatio est uomitus tantum comparatione, unde subiungit quam facere, ut ipse euomat. Quod autem dixit, moue tu hora motus eius, in noua etiam traductione uersum est, hoc modo, moue tu motu conuenienti motui eius, quare emendatum est.

¶ Satius igitur fuerit, dūmodo inditium natura purgationis præmonstrauerit illam uiam sequi, nec aluū mouere, nisi in uiis ductuum materia quieuerit: unde in pestiferis morbis, quia natura non perfecte dominatur, sicia indicatio tentanda est, idq; bonum sequi q̄ in unoquoq; genere cōmodissimum: est etiam quidā purgādi modus unicuiq; familiaris pleuretidi, sputū, aut urina, causoni sudor, flegmoni iecoris, sanguinis ꝓfluuiū, tertianis uomitus, spleni uarices, & ulcera in cruribus, morbillis alui profluuiū, pestilentialibus abscessus, sudor, aut alui deiectio, uomitus autem lætalis terminatio est.

¶ Quod non utuntur, nisi medicinis quas appellant benedictas. Cap. 21.

VIGESIMVS PRIMVS error est, cum in solis medicinis, ut dicunt benedictis, consistunt manna, cassia, sero, reubarbaro, & similibus: nā cū materia grossa, aut melancolica fuerit, tollunt quod subtile est, & crassum derelinquunt, & ita ex curabilibus morbis, incurabiles faciunt, ut igitur non tutum est uelle semp laboriosis medicinis uti, quæ robur uirtutis

tutis exoluunt, & ad malas preparant egritudines, ita nec laudabile, in leuibus consistere, quæ morbos relinquunt deteriores, quàm prius curandos assumpseris. ¶ Melius est igitur in crassis lentisq; materiis non euacuare: oportet, igitur cum appropriatis semper opari. Serum enim in ultima subtilitate, lapis magnetis, in ultima crassitie humores subducunt: reliqua sunt intermedia, quorũ ordinem alias in cõtradictore exposui.

¶ Quod materiam semper euacuant paulatine, ac digerunt. Cap. 22.

VIGESIMVS SECVNDVS abusus est, tollerabilis tamẽ ac defensione dignus, cum materiam paulatine docent digerendam, euacuandamq; ex dicto Auicẽnæ, in quo tamen licet uerba nõ
4ª pt.c.3. mentem assecuti sunt Principis, quoniam longe citius terminatur egritudo, si ad unam tantum uniuersalem purgationem reseruetur. Nam una euacuatio alterius impedit materiæ delinquẽtis coctionem. Ita igitur intelligatur ubi periculum deriuationis fuerit, est autem cum uirtus debilis est, uel iuxta principale aliquod membrum materia delituerit, aut nimis molle, ut adenes, & pulmo. In his enim casibus etiam non exacte maturum bubonem incidere consuluit Albuca-
lib.2.&.4. sis, in reliquis longe melius citiusq; una euacuatione soluitur morbus, uermium tamen memento. Nam in his ut dicemus nedum aliquoties expectandum est digestionis principium.

¶ Quod dicunt non omnes morbos ad Physicum spectare. Cap. 23.

VIGESIMVS TERTIVS abusus est, cũ omnes eas egritudines ad curã suam pertinere negant,

gant, quæ sunt manifeste, in quibus accusari possunt, eas autem omnes profitētur, quæ sunt difficillimæ accusariq; nequeunt: decorationē igitur mulierculis: dētium passiones, tonsoribus: uulnera, ulcera, collectiones, Chirurgicis: oculorum morbos circūforaneis herbariis: ramicem, & herniam, Circulatoribus: puerperarum dolores, Obstetricibus: infantium morbos, Mulierculis: gallicā luem, Impostorib': luxatos fractosq; articulos, Restauratoribus relinquunt. Vbi nam Galenum, aut Hippocratem, aut Albucasim, aut Auicēnam inuenerunt, qui non omnem artem profiterentur, medicamenta singulis pararent, de his aperte disererent. unde Galenus in primis artis curatiuæ libris, totā curandi rationem à chirurgica ratione assumpsit, unde etiam ossa à capite extrahere docuit lenticulari ferro, 6° artis cur.
absq; terrebratione, quod etiam in usu est: mirmetias 14. eiusdē.
etiam è crure extrahendas docuit. Herniam, puerperarum passiones, infantiumq; distincte descripsit. Vnde in consilio morbi comitialis dicebat, At ei qui uniuer- „
sales canones ignorauerit, nec sexcenta precepta suffi- „
ciunt: Impossibile enim est sine curandi methodo, quā „
piam etiam, leuissimam passionem recte curare. „
¶ Cur igitur si se medicos proficientur, hæc nesciunt, si sciunt. Cur literas nescientibus prouinciam hanc cōmittunt, Quod si se uictus rationem & purgationem etiam in illis ordinare fateantur, quomodo aut purgare, aut uictum ordinare poteris recte, si morbi qualitatem & magnitudinem ignoraueris. At dicunt à chirurgo recipio: non ne scriptum est, si cecus cecum ducat, ambo in foueam cadunt? eo magis, cum duo uel tres plerūq; sint chirurgici etiam in maximis ciuitatibus, q literis operam dederint, reliqui tonsores laruati lauienam profitentur. At dicunt morem sequimur ciuitatis

qualc

quale illud 6° artis curatiue, in fine. Sed cũ Romæ plurimum agerem ciuitatis morem ſecutus, permiſſa his quos chirurgos uocant, maxima horum operum parte non doctrinam, ſed manus operationem ſe oſtendit dereliqſſe, quod ex prioribus uerbis licet deprehẽdere.
¶ Quod ſi in hoc te non peccare, quod tamen haud poſſibile eſt demonſtrares, quam tamen fidem medicæ tibi preſtabo, aut uomicum, aut uentriculi ficum, aut in epate ulcus probe curaturum, ſi ozenam, aut bubonem, cui quotidie ſpecillo, aut manibus imponere, medicamentum potes ſanare neſciueris: an credam illud quod intra eſt leuius eſſe, quod plerunqꝫ perducit ad mortem, aut ſcientiam tuam aſtrologo uel diuinatori comparauerim, qui propria domus ſuæ peccata cum ignoret, de remotis maximiſq; negotiis ſe ſcire profitetur: cum enim ulcuſculum, aut parotidem curare neſcieris, quomodo quiſquam neqꝫ cogitare poteſt, quod interius eſt ulcus, aut flegmonem te rite curaturum.
¶ Ad medicum igitur pertinere arbitror perfectũ, omne morbi genus ſcire curare, non ſolum per dietã, medicinas, & unguenta, ſed etiam per manus operationem, inciſionem, uidelicet, uſtionem, terebrationem, quod tamen eſt illiberale chirurgo permittat opus, uidelicet manus, quoniam longe differunt neſcire operari, nec precipere, ac nolle manibus exercere. Nam cũ hoc non ſit decens, reliquum tamen non ſolum utile, ſed etiam eſt neceſſarium, difficiles enim bubones hoc modo curaui in triduo, ac decẽnes fiſtulas inueteratas, ac derelictas extrinſecus paſſiones miraculi modo qm̃ intrinſeca extrinſecaq; adiutoria probè nouerã, itaqꝫ ſolo famulitio auxilio, ꝓut & Galenus, indigui.

¶ Quod lune poſitiones obſeruant, ut non dent medicinas. Cap. 24.

¶ Vige-

VIGESIMVSQVARTVS error est, cum lunæ radiationes in exhibendis farmacis uitant: nam cum ducere uolueris elleborum, moue corpus dixit Hippocrates: cum uero luna cum sole coit, uel radiationem iniit, mutantur tempora manifeste, quia elementa & humores agitantur. Igitur bonum est, tunc medicinam exhibere in cõiunctione, corpus repletum purgabis, in quadrato post oppositionem purgabis melius, post uenam incides. 4° affor. 14.

¶Cum igitur uolueris recte operari, facies illud hora aspectuum maxima, cum utilitate, cauebis tamẽ tria. Primum quod dies illa non sit cretica, uel uetita ratione naturali. Secundum quod eger non sit nimium debilis: ne si moriatur alia causa, culpent te. Tertium congressus Lunæ cum Saturno, uel Marte, ꝙ si hora radiationis cum Sole, Luna, Ioui, uel Veneri sotietur, optimum erit purgare, uel minuere, ut placuit Galeno. 3° de dieb' decretoriis in prin.

¶Quod de inutilibus quibuscunq; rebus decertant. Cap. 25.

VIGESIMVSQVINTVS est, cum de minutissimis rebus disceptant grauiora pretereunt, ut uideantur diligentissimi medici, memini me aliquando uidisse clarissimos medicos concertantes super differentia duarum dracmarum, a quatuor sirupi de lupulis, qui tamen raucedinem per uenæ incisionẽ curare nitebantur, nescientes illud modernioris, qui raucedine detentus minuitur, nunquam curatur, merito igitur tales non medicos, sed sophistas optimus appellauit Auenzoar, decimant enim menthã, & anethum, & grauiora legis derelinquunt. Optimum medicũ decet, non ita subtiliter minutissima trutinare, quã- Philoniũ p̃ theisir. t. 10. c. 8.

C doquidem

doquidē nō sufficiet grauioribus omnibus extimādis.

¶Quod frictiones dimittūt multotiēs. Cap. 26.

VIGESIMVS SEXTVS abusus est, cum frictiones non nisi paucis morbis imperant, propter dissuetudinem: cum tamen cunctis, nullis exceptis, non solum utiles sint, sed & necessarie, unde
lib.4.c.3. Celsus, Frictio cum omnibus uertebris sit necessaria, „ maxime tamen utilis est his quæ in collo sunt.
„ ¶Adnotare lubet alium errorem in frictione excipien
12.ingenii iuxta pn^m tium, pectus, & spinalem medullam, quoniā Galenus de solis cruribus & brachiis loqui uidetur. Nam Celsi authoritas, & ratio dictant, solum dextrum hypocundrium fore in frictione excipiendum. In cunctis igitur morbis frictio utilis est & necessaria, & quocunq; morbi uniuersali tempore, sed pro eorumdem diuersitate uarianda.

¶Quod roborationē uentriculi pretereunt. Cap. 27.

VIGESIMVS SEPTIMVS error est, cum in omnibus morbis permutata uictus ratione, necesse sit uentriculum a propria fortitudine minui, conuenit igitur semper ei presidium admouere,
In p̄ quod tamē negligunt, unde Galenus ad glauconem, in cura tertianæ nothe, & quotidianæ, consuluit, tanq̃ magis manifeste uentriculo laborante, confortantia admouere præsidia, tum per interius, tum etiam per exterius. In frigidis calida: in siccis autem solam lactis pinguedinem prodesse inueni: In reliquis autem caussis maxima auxiliorum copia non deest. Conuenit igitur omni morbo, omniq; uniuersali eius tempore, hæc duo

duo semper præ manibus habere, frictionem & uentriculi conseruationem.

¶ Quod in bubonibus extrinsecis uenam incidunt. Cap. 28.

VIGESIMVS OCTAVVS error est, cum in bubonibus, cæterisq; abscessibus, quos natura foras ad loca minime periculosa destinat, sanguinis minutionem salutarem decernunt, solumq; quod quantitas materiæ aufertur considerant: quod autem modo non conuenienti, non aduertunt decepti authoritate Galeni cucurbitule non nisi uacuato corpori conueniunt. Nam cum medella hæc ad diuersum trahat periculo maximo uim naturæ, ac conatum impedit: cumq; ab extra ad intus pernitiem molitur, duplex igitur malum est, naturæ impetum rationalem auferre, ac ad loca periculosa materiam trahere. Galenus autẽ eo loco cucurbitulas sine scarificatione, non cum incisione damnauit.

Ex Gal. snia 2° ad Glauconem 2°.

lib. de hirũdinibus.

¶ Prestiterit igitur pluribus in causis copiosa uti sanguinis detractione per siccias, cũ profunda incisione. Nam sic & conatum naturæ iuuabis, & sanguinem minues, & materiam ad locũ salutarem deriuabis: quãdo autem & quibus in casibus, docebit te liber cõtradicentium medicorum, quem fecimus.

¶ Quod in laterali morbo minuunt ab aduerso uel in pede. Cap. 29.

VIGESIMVS NONVS error ẽ, in laterali flegmone cum quidam ex aduerso, alii ex eodem latere, alii in pede ex initio uenam incidant, cum

ipsis sit persuasum Galenum, Auenzoar, Mesue, & Rasim, ac Principē, diuersa sentire, nec ulla magis in medella esse discordes, cum tamen in nullo quod querāt assequātur, dumq; omnes pariter student imitari monstrum nouum, nullum imitantur: eoq; insaniæ uentum est, ut a Principe decepti, saphenā præferant, morboq; etiam procedente primam sanguinis missionem ex aduersa parte molliantur.

¶Ego sanè in uera pleuresi tātum saphenæ minutionem, Galenum & Hippocratē horruisse uideo, uti etiā in ea quæ in inferius cōstis est potius eiusdem brachii, quàm pedis minutionem prætulerint: cum tamen ea minutio a loco patiente, nihil detrahat, nisi corde intercepto: quomodo igitur unquam salutarem saphenæ minutionem dixisset Hippocrates, aut Galenus in laterali morbo superiore, binis interceptis geminationibus uenæ minute, & loco patiētis. Quod igitur ipsi habent pro familiarissimo, neq; in mente fuit unquā, aut cogitari potuit a Galeno, uel Hippocrate.

¶Cum morbus lateralis in initio est tutius si parum sanguinis sit detrahendum, aduersa parte fiet, ob hæc
13.de inge. di.3ª.c.3. Arabes, oppositam laterali prætulerunt, quod si multus sanguis sit detrahendus ex eodem latere fiat, copiosa enim sanguinis detractio ex latere eodem aduerse qualiscunq; fuerit prestantior est. hæc igitur utilior semper, illa quandoq; securior: quod igitur periculosum, magis utilius etiam est, quod uero securius plerumq; & inutile euadit.

¶Modus autem sanguinis mittendi est, in totum conuersus cōsuetudini medicorum. Nam Hippocrates, &
2º reg. acu. 12.t. & circa & in cōmē. uide. Galenus precipiunt, ut sanguis mittatur bonus & clarus, donec incipiat apparere liuidus, aut niger, Nam tunc signū est, ꝙ sanguis qui in flegmone erat minuebatur,

batur, tunc ergo si uirtus constat etiam aliquid ex eo minuendum est, aliter tunc supprimendum, ita quod terminus suppressionis secundum Galenum, est in sanguine malo. Medici autem nostri temporis, non magis in hoc, quam in reliquis actionibus prudentes, totum contrarium faciunt. Nam cum ex febre sanguis qui primo exit, quoquo modo niger sit, eum tanquam noxiũ detrahunt, cum autem sanguis probatus incipit exire sistunt, quoniam thesaurum naturæ ab Auicena appellatum uident: itaq; totum abscessum intactum relinquunt, & egrum hoc modo occidunt. habentq; in hoc authoritatem Galeni ad Glauconē, dicentis, si sanguis bonus est, supprimat, quod haud in apostematibus dixit. illi uero q̃ de febribus dictum est, de apostematibus dictum etiam, & uerum putant. Tam ergo ignorantia crassa multipliciter occidunt egros quatuor dictis. Primo quia ex saphena minuunt. Secundo quia ex aduerso latere. Tertio quia nimis parum detrahũt, nō expectātes, quòd sanguis niger, aut liuidus exeat, cum id citra multitudinem haud fieri queat. Quarto quia terminum sistendi oppositum rationi de directo constituunt, cum bonus sanguis exire incipit. In morbo igitur tam frequenti tot modis peccant.

4ª p̄i.c.29.

lib. p̄ de cura q̃rtane.

¶ Concludo igitur, quod in morbo laterali in quo uirtus steterit, & sanguis minuendus sit, quod omni tempore, siue in principio, siue augumento detrahendus est sanguis ex latere eodem, ex brachio, ex interna uena, non ex cōmuni, ut plerũq; faciunt, donec sanguis niger, uel liuidus apparere incipiat.

¶ Quod in urinis turbatis sanguinē mittũt. Cap. 30.

TRIGESIMVS error pernitiosus est, cum turbatis urinis ad sanguinem minuendum prope-

rant, quoniam per eam inflãmationem sedare sperãt, tales autẽ sunt, quibus natura morbo perfecte dominari non potest, unde indicatio per abscessus exteriores est expectanda: cum igitur minutio uirtutis tenorẽ tollat, & ad cõtrarium naturæ impetum retrahat, merito causam mortis dedisse uidebitur.

¶Omnibus his in casibus ubi nullum flegmonis interioris signum apparuerit tutius per sanguisugas, & cucurbitulas sanguinẽ aufferes copiosum pro qualitate temporis, morbi, uirtutis, & humorũ abscessuiq; uiã comparabis, nec ad exacerbationem bilis deduces.

¶Quod in emoptoicorum curatione sunt segnes. Cap. 31.

TRIGESIMVSPRIMVS abusus est, in emoptoicorum curationibus, quos omnes certe destinant morti, nam cum in his copiosissima sanguinis minutio conueniat, sicq; omnes a die prima liberentur, ut Galenus testatur, ac repetitis exemplis demonstrat. Medici tamen nostri temporis non audent, sed breuem & intercisam detractionem faciunt, putantes, se Auicẽnæ præcepto muniri. cum tamen sciãt Hippocratis dictum: a sanguinis sputo, saniei sputum: a saniei sputo, ptisis: a ptisi autem mors, unde Galenus eorum, quos iam saniosum ulcus occupauit, neminem sanatum uidi, & parum post, cum uero flegmone inuasit exigua spes est salutis. Cur igitur eum a latere longa tabes egri cruciatus familiæ infecto, dispendiũ amplissimum, mors certa sint constitutæ, ab altero si uena prompte ac sepius copioseq; minuatur, solum mortis periculum, rarissimumq; immineat: præligunt tamen tãtam infirmi, ac domus sue iacturam periculosa sanitate

5° ingenii.

p^a 4^t. t. 2. c. 7

7ª affor. 15. & 16.

5° ingenii.

tate: uellem in hoc mihi aliquem ex his qui ita acuti sunt ad accusandum, ceteros nunc respõdere ac defendere, quoniã in propatulo est ex ruptura uenæ in pulmone nullum, in pectore autem rarissimũ conualescere: quare in curatiua arte Thucididis dictũ probatur, quibus alia salutis ratio non est, & quæ unica uidetur ea dubia est, necesse est eos aduersos periculis esse. lib. 10.

¶ Debent igitur in hoc medici certa calamitatis iactura demonstrata si a cura abstineant, precæptisq́; ac antiquorum usu citatis, imminẽtisq́; periculi, habita admonitione, curam ueram non fucatam, qualem Galenus docuit amplecti.

¶ Quod in cognitione emoptoicorum proprie aberrant. Cap. 32.

TRIGESIMVS SECVNDVS abusus est, circa eãdem passionem ferè, nam cum maxima intersit differentia inter fluorem sanguinis, & sputum, unum pro alio capiunt, cum tamen longe differant, nam sputum sanguinis nisi in tabifico, sit omnino, caret periculo, fluor autem maximo semper periculo copulat: unde Hippocrates sanguis quidem supra qualiscũq; fuerit, malum: dicitur enim fluor, ut Aurelianus refert, cum sub quantitate magna sanguis expuitur, rutilans non congestus, sputum uero cum pituitæ permiscetur, modicumq́; excernitur, aut congestum, quale in longis orationibus, in resudationibus grauedinibusq́; excerni solet, unde Plautus iamdudũ sputo sanguinem quasi longum, non pernitiosum nominauerit morbum, apertione enim orificii uenæ etiã expurgatur. Fit etiam propter errosionẽ in hoc salsum sputum apparere necesse est, aut hominem tabificum 4ª affo. 25. lib. 2. c. 9. In mercatore.

fuiſſe hi ſunt, qui magno malo curati creduntur, cum nullus hic morbus ſit, nulla hæc ſit paſſio. Hæc eſt medicorum iactantia eum curaſſe, qui nihil mali habet, eorum uero, qui uere laborant, emoptoica paſſione neminem fuiſſe ſanatum. nuper dum hæc ſcriberem quidam aduenit, qui ſanguinem flegmati permixtũ ſpuebat, cum nec ſalſum ſputum eſſet, nec homo tabidus niſi eum nihil timere, cumq; q̄ uiſcus expurgaret dediſſem, repente ſanatus eſt. cum hic alias eandem paſſionem haberet, medici dixerunt eum fore emoptoicum, itaq; fidem ex hoc preſtiterunt, aliquos ſine periculo, maxime minutionis poſſe liberari.

¶Patiente ad te ſputum ſanguinis ſi citra tabem ac ſalſedinem fuerit ueniente: ptiſana cum zuccaro eum cibabis, caput curabis, frigidis leuibusq; glutinantibus medicinis opitulare. Nam uel ex faucibus, aut è capite, aut aſpera arteria, aut reſudatione aliqua prouenit, ita ut omnino liberum a periculo egrum eſſe iudices, quod ſi cum hoc etiam febris inuaſerit, tutiſſimum ſignum eſt, nõ exiſtentis fluoris. quod ſi cũ hoc ſubniger eſt & congeſtus, tunc certum ſalutis inditium.

¶Quod adminiſtrãt puluerẽ cordialẽ cũ cibis. Ca. 33.

TRIGESIMVSTERTIVS error circa febres ac uenenoſas paſſiones ita impudens eſt, ut non a medico fieri, ſed a uetula uix pſuaderi poſſem. Cum tamen omnes admittant, puluerem enim cordialem, ita enim appellant ex iacintho, ceteriſq; lapidibus conſtantem, ac zuccaro (ſatis hercle iucundum, puluerem guſtu) cibis permiſcent. In hoc omnes, uos ò medici percunctari, uellem: nam etſi uobis concedatur, lapides illos ueras eſſe gemmas, quãquam & hoc ſupe-

rius

rius reprobatum sit: primum quidē nescitis, quod res dulces ad faciēdam oppilationem sunt ueloces, unde Serapio, & dulcia sunt ad inflāmationem epatis parata, quod dictum Alexander a Galeno iam sustulerat. 2° de alimentis: quid autē magis epatis inflāmatione, & obstructionibus periculosius, cum utrūq; patris & matris egritudinum uicē gerat. Nam ex obstructione putredo a putredine morbus ab epatis inflāmatione, tabes, febres, cordis, æstus, hydrops, ceteraq́; pernitiosa mala non magis alia causa fieri possunt. 3ª p̄i doc. 2ª c. 7. 4° breuiarii. c. sc̄do. c. 61. 2ª lib.

¶ Secundo, si alexifarmaca hæc esse credunt, necesse est magnam in eis uim credere, unde Galenus 5° simplicium medicaminum, necesse est cum alexiteria inter humanum corpus, ac deleteria sint constituta æqua proportione. igitur necesse erit, ut copiosius sumpta multum corpus à naturali temperie mutent: Cum igitur fortia sint medicamenta, quomodo innoxio cibis iunguntur. Vnde diuus Auenzoar, & qui sumpserit theriacam uel smaragdum, non recipiat cibum nisi post septem horas, & post addit rationem demonstratiuam talis abstinentiæ, quid hoc clarius, allegēt mihi authorem, qui hoc consulat uel concedat. c. 17. p̄ theisir. c. p̄.

¶ Tertio, quia lapis hic puluis est, ex cibo & contrito lapide cēmentum fieri solet, quo nihil est durius, nihil perniciosius, qualem putas debere obstructionem fieri: Vtinam ego intelligerem quo nam consilio maltam egrorum corporibus introducere uelint.

¶ Quarto, quia cum cibus medicinæ tali permiscetur si cito trāsit obstructiones maximas facit, quia crudus est, si tarde, nonne auxiliari ope destituetur, longa coctione permutatus. Solent enim nō solum alexiteria, sed & uenena uim suam perdere, si diutius coquantur, unde Auicēna, & cum timueris ueneni exhibitionem 6ª 4ª t. p̄. c. p̄

nem, multoties cibi plenitudo nos securos reddit, quoniam ueneni uirtus ualidissima cibo obtunditur: quid sperandum erit de his alexifarmacis, quæ etiam per se propinata modicam sui spem promittunt, hæc est tam frequens eorum laudabilis consuetudo.

¶ Annectitur huic non minor inscitia minore tamen iactura cum mixturam quandam appellatam cordialem ex floribus, buglosi boraginisq́; ac zucaro constã tem propinant dulcedine, ac crassitate obstruentem, adulterinam non solum ob pulueres uitiatos, uerum quia quòd buglosum adhuc est incertum, grauem coctione, uermes alentem, qui plurimum pestilentibus febribus copulantur, uentriculo herẽtem, flatuosam ac non paruum cibi tedium afferentem.

Quod grauis sit ac flamosa colligit, q̃a tumet a calore, ut 3° regimi. a Gal. habetur.

¶ Quod in uermium cura dant res leues & incognitas. Cap 34.

TRIGESIMVSQVARTVS error in uermium cura multiplex est, nam cum leuibus primo eos aggrediũtur, dumq́; necare student, grã diores adultosq́; efficiunt, quoniam inefficacia auxilia exhibent. Secundo quia cum incertis medicinis expellere conantur, qualia sunt os monocerotis ab eis tantum oportunum creditum, quantum preciosum à nullo cõmendatum authore, ab omni tamen medico collaudatum, tunc enim conueniet talia incognita experiri, quandoq; manifesta qualitate iuuare solent, non iuuant, qualia sunt omnia uehementer acria, accida, amara, solutiua, dulcia, etiam copiosa quandoq; disrũpunt: uerum sunt periculosa omnia etiam acri odore prædita, ut kabrog, turbith, reubarbarum, radix filicis, semina caulium, portulacæ, santonicum, indicum, agaricus,

ricus, aloes, ſucus citranguli, crocus, diptamus uſualis, multa etiam alia ſtrenua medicamina. Cur ergo ea tẽtant: quæ fallacia non ſolum ſunt, uerum & ratione carent, unde Galenus, uirtutem nullam credidit, quæ à primis non deſcenderet qualitatibus in libris ſimplicium medicamentorum, unde in libello de lithiaſi: nõ » ſunt ſane mihi accepta medicamina, quæ occulta uir- » tute agant, nec illis fidem habeo. Tertio peccant cum » pulueres dulces exhibent incerta ſalutis ſpe: certa ta- » men iactura, nam zucari ius ſatis quidem ad confirmã dos uermes manifeſta eſt, coralli autẽ & ſmaragdi credita nolim ego incertum proficuum certo damno etiã longe minori præferri. Quarto quia eos copioſe cibãt plus uermibus, quam homini ipſi nutrimenti præſtantes, nam niſi pellantur cibis ali non debent, cum haud quaquam occaſio detur, niſi famelicos occidendi. 3.c.24.in fi.

¶ Preſtiterit igitur cordialibus pulueribus cum dulci aqua, uel cum uino, per plurimum tempus ante cibã uti: ita ut horæ ſint non pauciores, quàm quinq;, cibi uero medicinales, ac cordi proprii, ut ex croco, bugloſo, malo medico, citrãgulo, limunio: Cauere etiã dulcia oportet niſi citra uermium ſuſpitionem res agatur, tunc enim prodeſſe poſſunt, ſi liquida ſint, quoniam prõpta ad cor deferũtur, ſalutaremq; uim ſecũ ducũt.

¶ In uermibus autem à forti auxilio initiũ duces diaturbith, itaq; inter compoſita, quod cum reubarbaro conficitur omnium auxiliorum eſt præſtantiſſimum à dracmis tribus uel circa, quod cum diutino experientia comprobauerim, rationem habet etiam ampliſſimam, ut cunctis aliis medicamentis præponatur. Nam dulcedine ſua à pueris libenter deuoratur, reubarbaro uermes occidunt & membra confortantur, turbith ſedes illorum expellitur, reliqua non ſolum gratiam

præſtant,

præstant, sed & innoxium reddunt, ita fit, ut iucundissimum, innoxium ualidissimumq; simul sit, inter simplicia autem nil fortius occidit, apii semine uerum, & illud soli in montibus expositum natum sit, nec tamē epilepsiam mouet.

¶Quod in febre pestilentiali procedunt cum infrigidantibus. Cap. 35.

TRIGESIMVSQVINTVS abusus est, cū in pestilentibus febribus, curam inualidam, inanemq; exercēt, ac sanguinem etiam morbo procedente minuunt, in hoc tantum solo excusari, quod cum Galeno ceterisq; antiquis peccant. Fatetur enim Galenus medella sua parum profecisse, uexillumq; gloriæ in bolo armeno collocauit, quo scimus ferè nullos his temporibus sanari.

5. artis cur. 9. simpl. medicamētorum.

¶In hoc certe morbo & modum medendi permutare oportet, nam calidis plus q̄ frigidis tollitur, habet & sua concoquentia, alia longe ratione inuenta, ac longo usu qualia à maioribus nostris accepimus, quibus etiam nunquā similia uidimus, de quibus etiam alias longo sermone scripsimus. habet enim & hoc morbi genus medellam propriam, qua omnes penè curari possunt, sicut & Gallicus: Cumq; optimum ac frequēs experimentum ratione certa confirmauerit, eum q̄ negat se sanare posse, iure merito destituemus, sed cum moras non patiatur, ut Gallicus audētius modum curationis suæ tutantur medici peccare se non arbitrantes, cum eos sanare nequimus, q̄ ab eis destituti sunt, morbi malitia indutias non admittente, si quidem ex solo morbi initio probe auxiliamur.

¶Quod pulicarē morbū, morbillū credūt. Cap. 36.

Trige-

TRIGESIMVS SEXTVS error exitialis est, in eo morbo qui pulicum maculis similes in corpore notas efficit: nam eum nomine morbillorũ appellare nituntur, nos pulicarem à similitudine nominabimus, & licet dicat Rasis. 18. continentis. c. 8. qđ blaccie non habent eleuationem in cute, & sunt rubeæ in superficie cutis, & ita uideret hic morbus ab illo cõplecti: tamen dixit parum infra authoritate Gregorii quod blaccie sunt aridæ & sicce, uariolæ humidæ. ex quo apparet quòd eminentia est in utroq; : sed differens, quia in uariolis terminatur in acumen, & est cum sanie, in blacciis neutrum illorum, sed assimilatur igni persico quasi: ex quo patet pulicare morbum, qui nullo modo extra cutim eminet, nõ esse uocatas blaccias à Rasi, sed blaccias esse morbillos.

¶ Existimãt igitur morbillum esse pullicarem morbũ, unde & curam eandem esse necesse est, uocatur autem Venetiis pulicaris morbus, petechie: Mediolani signa, quo errore dum medici tenentur infinitam egrorum multitudinem peremerunt. Nunc etiam cum nihil ex morbillorum cura profecerint, attamen insistunt existimantes illud Hippocratis, omnia secundum rationẽ facienti, & non euenienti, non est transeundum ad aliud: stante eo quòd à principio uisum est, nequaquã uoluit Hippocrates persistere in his quæ contra rationem operantur, quales sunt hi, nam pulicarẽ non esse morbillum paucis accipe. 2ª affor. 52.

¶ Morbilli sunt in cute eminentes ex toto genere suo salutiferi, omnibus hominibus adueniunt, sicut & uariolæ, ut dicebat Auerrois singulisq; annis spectatur, à rubeo rarissimus est, rarissime nisi semel eidẽ homini aduenit, mitia habet sinthomata, rarus etiã, nisi in pueris, ac aliquibus adolescentibus uidetur, non bubonibus

bus peſtilentiæ ſotiatur.

¶Pulicaris ſine eleuatione omnino eſt ſolaq́; macula cutis exiſtit genere ſuo mortiferus, nec dimidio humani generis aduenieus, ſolis ſtatis temporibus non ſingulis annis ſæuit, modo ceruleus, modo uiridis, frequens etiam niger eundem hominem, bis, terq́;, quaterq́; inuadit ſinthomatibus ſæuiſſimis, omni ętati etiā uſq; ad extremum ſenium infeſtus bubonibus, ac peſtilentiæ ita familiaris, ut raro ab ipſis abſcedat.

¶Quæ ſanè uetula eſſet, quæ iam hereret in iudicio, quæ non diſtingueret, quæ aduerſis morbis diuerſas curas oportunas non indicaret, illi pertinaces decocta ad explodendum propinant, ut in uariollis & morbillis ſolet fieri: cum pulicaris macula ſolū ſinthoma ſit, nec ulla materia ex eo excernitur, morbillus autē non ſolum ſignum eſt, ſed partem delinquentis materiæ continet, ob hoc expelli deſideratur.

¶Nec tamen putes me blaccias uelle à morbilis differre, ſed ad eum qui ſubterfugere poſſet ex mala uerſione ſcripta ſunt.

¶In hoc igitur morbo, cum peſtiferus ſit, & nō ſolum epidimius præſtabit curam eam quæ peſtilēti debetur adminiſtrare: in hoc ſolo mentē apponens, quod cum in ſubtili ſanguine accendatur, cutimq́; tentet natura, quæ talibus refugium eſt unicum, ſudorem eius ueram chriſim oſtendit: quare non deficientem adiuuabis, languenti coercebis, cordi auxilia feres, pauciq́; ab initio curati periclitabuntur. Liquet etiam ex hoc, eos qui aquam deſiderant, nullo meliore auxilio, quàm eius potu ſanari poſſe, ſi reliqua conſenſerint.

¶Quod in morbi gallici dignotione cauſis & cura peccant. Cap. 37.

TRIGESIMVS SEPTIMVS abusus est, circa morbi gallici, naturã qualitatemq́; , ac signa & medelam, de quo, quoniam libellum integrũ scripsimus, ad illum te remitto.

¶ Quod non expectant opatione medicinarũ. Ca.38.

TRIGESIMVS OCTAVVS error est, cum multitudine medicamẽtorum egrum onerant: eo dum, ut nec unius auxilium patiantur, impediunt, nocent, debilitant, expensis inanibus egrum exhauriunt, hocq́; faciunt, utplurima se scire uideantur: unde qui pauciora scit plurima semper exhibet, quoniã omnia omnibus conferre existimat, decipiunturq́; quodam dicto Principis, & cum medicamentum non iuuerit, permuta te ad aliud, supple tu, tanto tẽporis spatio expectato in quo auxiliari potuerit, nam cũ tunc non auxiliabit, aliud est querẽdum medicamen, unde ante dixit, caue ne à rectitudine recedas, licet uideris quod ipsarum tardetur iuuamentum. 4ª p̃ſ.c.p̃.

¶ Quod in doloribus nõ utãtur appropriatis. Ca.39.

TRIGESIMVS NONVS abusus est, cum in uehementissimis doloribus, interioribus undecunq; sint per enemata suppositoriaq́; , ac anodina medicamenta curam aggrediũtur, quod si intolerabilis omnino dolor extiterit, ad stupefactiua accedunt, aliter autem in primis subsistunt auxiliis, nil acopum administrant, aut stupefaciens, aut quod occulta possit uirtute proficere, ut dolor mitior fiat, nam calidum trahere, frigidũ densare, stupefaciens uirtutẽ eneruare, atq; periculosiorem morbum reddere dictitant.

¶ Hoc

¶Hoc in errore non tantum ſicut in reliquis ſunt accuſandi cum ſe bene facere putent, licet male faciant, illudq́; canonicum credunt: in reliquis autem aut rudi inſcitia, aut timore aſtantium, aut obſtinatione diuturni abuſus periclitantur.

¶Cum igitur dolor qualiſcunq; ſit, ſiue acerbus, ſiue mitis uexauerit quomodocūq; tollendus eſt, dūmodo non per narcotica uocata medicamenta: eo enim tantum in intollerabili opus eſt, ſed & tunc ultimum proponendum, qualia auxilia ſunt, cornu cerui, galanga uſualis, piper, limaces, nam nocumētum quod ex debilitate uirtutis fit, & materie attractione doloris tempore (nam dolor ſanguinis profluuium irritat, & flegmones facit) maius eſt, nocumento cōdenſationis materie ex medicamento frigido, & ſepe etiam maius periculo torporis membri à ſtupefaciente medicamento inducti. non ergo expectabis lenitionem in ſedando dolorem, oportet tamen illud facere, & hoc non omittere, caue tamen ne medicamento morbi magnitudinem excedas: At dicēt, uera doloris cura eſt cauſæ ablatio. fateor, aliud tamen eſt à quo cura ſit exordienda, aliud in quo finienda perficiendaq́;: nam ſic conueniret in quocunq; morbo materiali radicitus à principio purgare, At dicent in eis prohibet indigeſtio. at ego dico in doloribus ſepiſſime, & dolor, & indigeſtio, & debilitas uirtutis, & ſimptomata mala impediunt, ut uomitus hoc abuſu, quam plurimi pereunt, aut contabeſcunt, qui cito alioquin ſanarentur.

3° & 5° ingenii, & 2° de dif. feb. c. 11. & in techni. 95.

¶Quod in fortibus doloribus timent mittere ſanguinem. Cap. 40.

QVADRAGESIMVS abuſus eſt, cum in eiſdem doloribus, quáquam acutiſſimis uana ſuſpitione

tione, ne uirtus soluatur detenti salutarem uenæ incisionem pretermittant, cum tamen ex Galeni precepto sit, & dolorem mitiget, & nos securos à flegmonis suspitione reddat, ac ex consequenti semper ferè à morte, raro enim dolor occidit, nisi flegmone concitato.

¶Quod in nephriti utũtur diureticis cibis. Cap. 41.

QVADRAGESIMVS PRIMVS usus dãnandus est, in renum calculo, cum cibos diureticos uinaq́; alba propinant, credentes uias apertiores reddere, cum plurimam eo materiã coaceruent, lapidemq́; ac arenas aduocant. nam quod sperant materiam ibi moram non ducturam, haud impetrare possunt, cum mora nutriendi causa sit necessaria, apertis igitur uenis de materia plus accedit, cum hoc etiam podagram adiungunt, unde in communi adagio ex lithiasi podagra. itaq; unum uolentes morbum curare ipsum deteriorem reddunt, aliumq́; non minus grauem adiungunt.

lib. de p̃sagiis, ubi usq; ad animi deliquium, & p^a affo. 23. & 9. d inge. c. 4. dictum uero ad Glauconẽ p̊. c. 14. loqt de dolorib' q sunt febriũ sinthomata

¶Melius esset igitur cibaria uentrem subducentia minimeq́; aperientia assumere, sed constringentia qualia sunt que oppillant, ac unctuosis, uel lenientibus complicantur.

¶Quod digestiua trina faciunt. Cap. 42.

QVADRAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cum digestiua trino numero terminãt. cum sanguinem pondere, non uirtute, non qualitate, non impetu, eoq́; tãtum usus malus creuit, ut mihi, quandoq; quatuor aut quinq; digestiua danti, quoniam nõ protinus medicinam exhibebam, muliercule submurmurarent, quod adiungitur deterius

9. artis cur. est, cum missionem sanguinis iteratam magne minu- tionis uicem supplere posse credunt: cumq; hoc in utrisq; sinochis peccato pernities, aut morbi longitu- do egris comparatur.

¶ Cogitare oportet digestionem materiæ, ubi egrum uidere non possis, ratione habita, tum morbi, tum acci dentium indicabis: nulloq; numero famulaberis, sed ad ultimã usq; coctionem peruenies: in sanguinis etiã missione iterationem fugias, cum una copiosa secure administrari possit, iteratio enim Arabibus qui in cali- dissima regione habitant, ob idq; parũ etiam sangui- nis habent, acceptissima est.

¶ Quod in hydrope utuntur soldanella. Cap. 43.

QVADRAGESIMVS TERTIVS est error, cum in hydrope soldanella utũtur, quæ epar de- bilitat, nec satis antiquis nota est, ea præsertim in cura in qua tum ualidissima, tum tutissima auxilia non de- sunt. ego sane eorum qui ualida uirtute, ac sine epatis sclirosi erãt, neminem mortuum uidi, cum curam an- tiquorum recte experti fuerũt, ita ut non difficilem ge- nere morbum asclitem indicauerim.

¶ Quod in fluxibus cum febre dant cassiã. Cap. 44.

QVADRAGESIMVS QVARTVS error ẽ, cum in fluxibus purgatione utuntur, cum cassia etiam pessime, quoniam intestina debilitat, immemo- res eius quod Glauconi Galenus referebat, cum febris fluxui sociatur, non purgabis, aut astringes: multos enim medicorũ uidi talia faciẽtes, egros etiam qui nõ quantum oportebat, aluo deiiciebant, nihilo setius in gra-

(Margin: p in de cu- ra febriũ cũ accidẽtib'.)

grauissima pericula perduxisse: quēdam cognoui medicū qui cum morti proximus esset, seipsum occidisse confitebatur, nam cum non in se quā in aliis esset prudentior in fluxu tres lenientes medicinas assumpsit, quibus intestina imbeciliora reddita, humoresq; concitati mortis causam dederunt: nam cum materia ueneni particeps est, emēdari debet, fluctuans enim egrū interficit, unde etiam illud difficultas intestinorum si ab atrabile inceperit letalis est, non dixit, si cum atrabile fuerit, sed si inceperit, nam emendati humores minorem noxam pariūt, si uero praui tutius quiescunt, quā moueantur, siue medicamento, siue spōte: quod si humores haud uenenosi sint, concoqui debent, antequā purgentur, esto modo quod nulla uenenositate sint infecti, sint etiam concocti, prestat etiam non purgare, quoniam securius pluribus quam paucis diebus eadē humoris quantitas eiicitur. nullo igitur in casu purgare, rarissime etiam astringere conueniet, cum febris fluxui associabitur, nec scio cū omnes authores antiqui consulant potius astringendum quam laxandum, cur isti lenitione opus esse existiment, nam licet Rasis in libro diuisionum in cura fluxus ab atrabile purgationē precipiat cum epithimo, intelligit tamen cum materia est digesta, nam uene incisionem ante hoc precipit, intelligitq; cum materia quæ fluxus est causa non excernitur, raro enim sponte bilis nigra euacuari solet, cum uero uirtus non ferat, aut accidens senum ex fluxu urget, tunc sistere paulatim melius est. constat igitur nūquam purgandum, raro sistendum, sed serum calibeatum exhibendum. 4. affo. 24.

¶ Quod catapocia dant proxime à cena uel ante cenam. Cap. 45.

QVADRAGESIMVS QVINTVS error ē, cum carapotia ante cenam, uel à cena proxime propinant: de quo satis libello de simplicibus dictum est, prestat enim horis matutinis accipere.

¶ Quod in matre puerorum cum febre dant rutham & castoreum. Cap. 46.

QVADRAGESIMVS SEXTVS error est, cū in epilepsia siue conuulsione infantium utuntur castoreo, rutha, mitridato, etiā circa caput assa fetida, & reliqs calidis medicinis: cuius sentētiæ authores celebres habētur inter hos Rasis quod male recentiores interpretati hora casus etiam epilepsie administrant, quo nihil esset exitiale magis. nam lōge plus est, quod trahitur de materia, quam quod euacuetur, nec eorum cerebrum tantam uim sustinere potest, quoniam humidissimum est: antiquorum uero consilium fuit, ut cerebro & corpore purgato hæc administrarentur, sic. n. possibile est cerebri malitiam per hæc emendari. quod igitur in hoc prestat si non uniuersa diuertentia iuuerint cucurbitule suppositoria, uesicatoria, frictiones, ligature considerabis. si ea quæ anterioribus cerebri neruis moueri solēt, qualia os, lingua, oculi illesa sint, tūc uertebre candens ferrum impones, unde neruus conuulsi mēbri deriuatur: quod si à collo infra totum corpus conuellitur a tertia ad quintam uertebram cauterium impones: hoc enim solo auxiliari suffragio poteris, pluresq; spe destitutos, sanitati restitues. sed illud est longe deterius cum pueris iam febrientibus huiusmodi medicamenta exhibent cōtraria curationi, nam cum epilepsia uel spasmus febrisue cedit humidis, curanda est, ut colligitur secūda affor. 26. & 5ª affor. cōmen.

lib. de passionib' puerorū. c. 7.

men.primo.ob hoc mirum est, quomodo circa illam curam totum contrarium faciant: non est tamen mirū cur nullus infans ex hoc sanetur, cum mori cogantur, nec mirum est cum de nomine non constet apud Auicēnam & Rasim curam esse ancipitem. pª tertii.c.proprio de passionib⁹ puerorum. c.8.

¶Quod multoties derelinquunt egros, qui postmodum sanantur. Cap. 47.

QVADRAGESIMVS SEPTIMVS abusus est, cum Galeni consilio morituros solis pronosticis derelinquunt. cum igitur eger ad mortem tendere uidetur, medicus eum destituit, plerumq; uero aduenit uetula, uel circulator, unde casu auxilio fortuito eger reuocatur ad uitam, ita non solum medico, sed & medicinæ infamia accedit. Primum quidem quod Galenus uoluerit dicendum est, nam non absolute intelligi hoc debet, sed primo excipiendi sunt morituri qui aliquo tempore notabili supuiuere possunt, quales sunt ætici confirmati, & ulcera in interioribus mēbris habentes, qui quanquam tandem sint morituri, tamen medici prudentis consilio gubernati, plurimo tempore possunt superuiuere. Secundo non medicum qui à principio egri tutelam apprendit, ab egro coercet, sed nouiter aduenientem monet ut abstineat, consilium gloriæ medici utile, qui uero à principio morbū suscepit, aut curandum posse sperans, aut negare non potens, grauato etiam usq; ad mortem. egro eum nequaquā destituere debet, maxime cum multotiēs postmodum, uel rapto flegmone, uel ob latentem causam, uel aperto hiatu corporis, uel permutato medicamine malo, uel ultimo conatu natura experiente contingat egrum à morte reuocari ad uitam: cuius etiam senten- 11º de inge

4ª 4ᶠ.t.2.c. 10. 2ª affo.19. tiæ Princeps fuisse creditur. nos autem quãdoquidem in acutis nũquam sunt omnino certa signa salutis, aut mortis, neq; ab egro discedere consulimus, nec in desperatis casibus nouiter uocatum accedere negamus, dũmodo futuri euentus astantes admoneas, caue tamen ne tanquam curandum accipias: ob hæc igitur duo, maxima medicis infamia, egris non parua iactura comparatur.

Quod nouiter natis quedã medicinalia dãt. Ca.48.

QVADRAGESIMVS OCTAVVS error ẽ, cum nouiter natis auxiliari ope, alii sirupos, alii pulueres, alii aliud consulunt. cum constet tam mollia membra nulla debere permutari qualitate, siue purgante, siue etiam stipante, nam cum etiam in morbis hoc Auicẽna precipiat usq; ad plurimos dies abstinendum, nutriciq; exhibendum, illud tamen longe deterius erit infanti sano exhibere: si quidem corpora sana habentes difficulter ferunt medicationes, tenella enim illa membrorum compago nihil innoxium lacte excepto recipere potest, quod si nimium pleni uidentur à cibo abstineãt, & ultimus terminus est horarum quadraginta quod si quis hoc oportunum esse non credat Galenum consulat, non enim est persuadendum eum tantam utilitatem præterisse.

3ª pᶠ.c.3. 2ª affo.37.

Quod thermarum aquas multotiens dant, & malo modo. Cap. 49.

QVADRAGESIMVS NONVS abusus est, cum thermarum aquas sepius nullo iuuamento aliquotiens etiam maximo detrimento suadent, extre

mum

mum etiam appellant auxilium, cum aquæ ille aduecte primo sint inefficaces, ac plerunq; etiam corrupte, quod ex praua odoris & saporis qualitate manifestum est: esto tamen quod integre sint bonitatis, ita ut non ad nos aquæ, sed nos ad aquas accedamus, cum natura omnes aquæ minerales male sint (ut dixit Princeps) multitudo eius magnum corpori faciat nocumētum, in magno enim quāto magna est utilitas, unde etiam idem omnes aquæ minerales urinæ difficultatem faciunt, iuuamētum autem raro magnum est: quoniam raro contingit aquæ proprietatem exacte morbo fore cōtrariam, nec ualida uis à debili potest substineri uirtute, nec aquæ ille admistionem, aut emēdationem suscipiunt. ob hæc omnia nimirum est, si plures thermis periclitentur, quam sanentur: quam ob causam antiquis raro usui fuit, diligebant enim ueteres ea medicamenta quæ corrigi poterant, ea autem aspernabantur quæ uiolenta & incorrigibilia fuerant, deteriores autē sunt therme ualidiores, unde porrete aquas uitant, nō quia insalubriores, sed quoniam erroribus detegēdis medicorum nimis sunt promptuarie: nostris autem tēporibus ne quandoq; gloria sit aliena ad aquas minerales egros quos sanare nesciunt destinant, ita ut recte miserorum refugium appellari possint, nam & si reliqua pretermittantur, non carent omnes in modica siccitate.

2ª p̄ᵗ 5ª p̄ª. c. 16.

2° can. c. 59

¶ Non sunt igitur therme exhibende primo, nisi homine ad eas accedente: quod si aliter cogat necessitas uitreo uase non ligno defferantur, sit autem plenum uas non respiret, non aerem tangat.

¶ Quod in distillationibus actualia cauteria exhibent. Cap. 50.

QVINQVAGESIMVS abusus est, cum in di stillationibus actualia cauteria exhibent in reliquis morbis negligunt: cum tamen inter omnia periculosius cerebro cauterium administretur, cum humidissimum sit, & natura mollissimum: quot miseros homines his cauteriis iugulari uidi, nam cum periculum sit uehemens, iactura certa, cruciatus magnus, opus uulgo detestabile, non erit capiti administrãdum, nisi certa salutis concepta spe, non ambigua, id fiet, cũ infra caput omnia mẽbra fuerint incolumia, aliter eger certe, & omnino periclitabitur. nam tanta est noxa ab igne illi membro ut si uel alterius membri morbo, aut uirtutis debilitati societur egrum proculdubio producat ad mortem. in reliquis autem locis excepto cordis tectorio securius fit, licet maiore cum dolore unde fiẽdum consulo si necessitas exigit, neminẽ enim ob hoc periisse uidi, usq; nunc.

¶ Quod aloem proficuum ac salutarem in uitæ regimine consulunt. Cap. 51,

QVINQVAGESIMVS PRIMVS abusus ẽ, cum aloem & pillulas in usu laudant pro sanitate conseruanda, quia uentriculo salutaris inuenitur, ut à Galeno aloes uentriculo gratum, ut si quod aliud quod dictum secuti Auicẽna, Mesue, & reliqui: nõ animaduertentes dictum quinto continentis aloes est cõparatione soluentium medicinarum stomacho minus noxiũ, attamẽ & ipsum nocet, unde Galeni dictũ hoc sonat hæc Rasis, eius uerba exponens. cui Celsus astipulat, omnis medicina solutiua mali succi est & uẽtriculo inimica, cum hoc uero aloes corpora tabefacit, & nimiũ ea exiccat, & ideo senibus prohibetur, & cũ hoc pillulæ

6° simp. medicam. c. 1. in princ. in fol. 101.

lib. 5. c. p.

5° de tuẽda sanitate.

pillule inducunt magnam consumptionem, & non est aliqua ex his uitæ prolōgationi utilis, fecit igitur medicos errare dictum Mesue. 4° ad Alm. c. 15.

¶ Consultius igitur fuerit nisi maxima urgente causa ab omni pillularum genere abstinere, ac potius humidis medicamentis uti, ac cibis molientibus.

¶ Quod in uere purgant, & minuunt plurimos quibus nocent. Cap. 52.

QVINQVAGESIMVS SECVNDVS error est, quod iubent plurimos purgari, aut sanguine minui, hoc autem maxime in uere iuxta illud: quibus uel minutio, uel purgatio conuenit, hos purgare uel minuere uere conueniet, immemores dicti Galeni, intēperatos autem neq; minues, neq; omnino purgabis, plus enim erit quod ex intemperato uictu accernabūt quam quod tu medicamento uel minutione sanguinis detrahes. quod igitur solum utentibus bono regimine consulendum erat omnibus consulunt, & quod deterius est, libentius his qui inordinato utuntur regimine, quoniam in eorum corporibus uerisimilius est maiorem prauorum succorum esse abundantiam. 6a affo. 47. ac 7a affor. 54. lib. de sanguinis missione.

¶ Quod balnea crurium & manuum in febribus persuadent. Cap. 53.

QVINQVAGESIMVS TERTIVS abusus est, quod iubent in febribus lauari manus & pedes secundum illud ad Glauconem, balnea uero calida ex aqua potabili prosunt, tum quia aliquid uacuāt delinquentis humoris, tum quia humiditate ac frigiditate causæ facientis febrem, ac ipsi febri ac eius incō- 1° p. c. 5.

modis

modis probe aduersantur, non animaduertunt tamen in reliquis à tertiana pura hoc non dixisse: tum etiam quod iam dixerat, & si tibi signa coctionis precesserint &c. non ergo uult quod augumenti tempore fiăt: incõmoda autem plurima sequuntur, sed ipsi ea exhibent ad aleuiandum dolorem capitis, & quedam alia accidentia ut proficere uideantur. non enim cõsilium medicorum improborum est iuuasse, sed uideri iuuasse: probi autem medici est quod uere non iuuat, immo nocet, licet iuuare uideatur dimittere: unde cum balneum intempestiue, idest, citra coctionis signa & uniuersalem corporis inanitionẽ exhibetur, hæc procreat incõmoda. Primo quidem obstructiones multas facit, & tales ut nisi egre curari possint. Secundo apostemata
16.cõti.c.2. inducit. Tertio horripilationem ut per Rasim apparet.
folio 337.& Quarto uirtutem exoluit, & scias quod Rasis credidit
345. in.17. in hoc quod in tertiana liceat balneari ante digestionẽ
cõti.c.p°.fo. secũdum Galenum ubi sit pura, & non est ita, dico igi-
345. tur quod egri non sunt balneandi si ex putrida labo-
uide.3.reg. rent, nisi concocta materia, & egro exinanito, ò quo-
acu.cõ.ul. ties uidi in hoc medicos errare grauissime.

¶ Quod cibant in nocte. Cap. 54.

QVINQVAGESIMVSQVARTVS error est, cum cibant egros in nocte, reclamat magnus
2° reg.acu. Hyppocrates non esse permutandam consuetudinem: repente etiam ad meliora quanto minus uos nõ permutabitis ad deteriora. at dicũt uirtutis debilitas hoc postulat, quomodo igitur cibus digeretur: tunc si tanta urget debilitas iuribus igitur utaris. at dicunt oua & contusa ex carnibus coctioni sunt facilia: at nesciũt quod tunc morbus est in statu, si uirtus deficit, aut in declinatione

declinatione, aut ſincopalis, ſi primum per 19^m abuſum redarguti ſunt. ſi ſecūdum non contingit egrum mori in uera declinatione morbi ex defectu uirtutis ſtante cibo ordinario, ut tertio de criſi patet. ſi ultimū ſincopalis rara eſt, nec in omni etiam cibādus eſt eger, ut primo ad Glauconem habetur, rariſſimū igitur erit quod in nocte cibum dare cogat: at medici in cunctis ualidis morbis hoc faciunt, nocentes ualide. ſi ergo morbus non fuerit ſincopalis ex debilitate uentriculi cum paroxiſmo nocturno nunquam eger in nocte cibandus eſt.

¶ Quod uitāt creticos qui nō ſunt dies cretici. Ca. 55.

QVINQVAGESIMVSQVINTVS error eſt, in diebus creticis, nā uitant ſeptimā in purgādo in quo dupliciter errant: nam in pluribus morbis ſeptima, nec eſt cretica, nec indicatiua, hac de cauſa ſuſcitaui morientem filium Antonii infantem, quoniam credidit medicus quod in ſeptima non oportuit quicquam facere, dixi ego quod ſeptima non eſt cretica ratione illius egritudinis, ſcarificaui ergo, & ſubito euaſit à morte, hoc multotiēs mihi accidit. ſecundus error eſt, poſito quod eſſet dies cretica aut indicatiua, licet etiā purgare ob tres cauſas, uel quia natura temptat, & nō poteſt mouere: uel quia morbus eſt fortis, & materia furioſa non expectans rationem purgandi à natura: uel tertio quia ipſa mouet motu non conuenienti, utpote faciens criſim per ſināchem uel morbum lateralem. manifeſtum eſt igitur quod frequentius poſſumus operari in ſeptima, quam non operari, ipſi tamen ex quodam inſtituto ſemper quieſcunt morti egri conſulentes.

¶ Quod

¶Quod purgant in morbis iuncturarum. Cap. 56.

QVINQVAGESIMVS SEXTVS errorē, in morbis iuncturarum in quibus purgant assi due, & etiam cum cassia quod deterius est, cum ipsa ue heměter noceat iuncturis & neruis, ut etiam dixit Me- c.pprio. sue: & cum hoc ipsi non habent considerationem etiā quod non habent uerum hermodactilum, & ideo pur gant, & non possunt aufferre preparationem, & dilatāt orificia iuncturarum, & ita ex podagra parua faciunt 12.cōti.c.p̄. fol.254. artririm maximam: ideo sapiens Rasis dabat oleum so latri siluestris, cum modico olei amigdalini dulcis & zuccaro, & Scipio noster curauit se dieta forti. dico istis duobus solis auxiliis, si quis recte usus fuerit, cu- rabitur omnis podagra quæ non fuerit confirmata, & aliqua etiam confirmata: cura autem medicorum no- stri temporis, nō solum est inanis, sed pernitiosa: unde aliqui audent supra diarob cum turbitb, & alii supra medicinas fortes, & aliqui dant aristologiam.

¶Quod utuntur temperatis in complicatis af- fectibus. Cap. 57.

QVINQVAGESIMVS SEPTIMVS error est, cum in cōplicatis cōtrariisq; affectibus, siue membri eiusdem, siue diuersorum utuntur medicinis & cibis temperatis, creduntq; quod res temperata cui- libet excessui sit cōtraria, & accidit sepissime, ut in quo- tidiana in qua causa est frigida, & morbus calidus: ple rūq; etiam uētriculus est frigidus, cum epate calido, in hydrope frigida, cum febre & talibus. hoc est igitur ar gumentum eorum ut medicina sit temperata, uel ci- bus, nam medium utriq; extremo est contrarium: cura

autem

autem fit per contraria, igitur temperatum conuenit dispositionibus contrariis. Item calidum auget unam dispositionem, & frigidum auget aliam: igitur temperatum est eligendum, saltem causa necessitatis, si non alterius. Item calidum remittitur à temperato, sicut apparet de aqua feruente iūcta tepide, & pari ratione iūcta congelate tepida fit mixtio temperata, igitur competit tanquam contrarium. Item quia medicina calida permixta temperate remittitur, a medico igitur & pari ratione morbus calidus a cibo & medicina temperatis. Item cibus & medicina assimilāt sibi, corpus igitur cum temperatum assimilat facit temperatum, sed reductio ad temperatum est sanitas, igitur talis cibus inducit sanitatem in utraq; dispositione, simul patet antecedēs ratione reactionis. Item cibus temperatus cōuenit in una dispositione tantum, igitur à fortiori in contrariis cum in una dispositione detur locus contrario exhibendo, antecedens patet, de ouis & carnibus per Galenum inde cura causonis, & tertianæ ad Glauconē & alibi, & Principē & alios. Item si cibus & medicina temperata non conueniunt in hoc multo minus, in reliquis dispositionibus igitur erunt superflua & nunquam administranda, patet inductio, nam in simplici dispositione multominus conuenient, cum locus detur contrario, nec per te in dispositione contraria, nec etiam in sanitate, quia sanitas medicina non indiget, nec egritudine temperata, quia sic primo nō esset egritudo, cum egritudo sit discrasia, tum etiā quia ea posita solueretur passio a cōsimili medicina & cibo & non iuuaretur, igitur nulli competerent. His igitur inductionibus medici persuasi, cibum & medicinā temperatam exhibent, in contrariis affectibus putātes utriq; dispositioni prodesse cum strenue noceant, nam cum

quadruplex

quadruplex sit modus in contrariis affectibus curãdi: Primus est hic ut per temperata curamus tãquam contraria utriq; dispositioni. Secundus ut per cõmixta ex calidis frigidisue. Tertius ut caput unum statuemus curationis eiq; intendamus altero nõ neglecto. Quartus ut uicissim curare tẽtemus, modo calidioribus obstantes frigiditati, modo frigidioribus caliditati: non uidetur quẽquam ex his Galenus pretermisisse modũ preter primum, ut quod in ceteris abusibus obseruatũ est, nec obiter medicos peccasse credas, sed tanquã ad humani generis pernitiem concitatos illud primum elegisse, quod & a ueterum sententia horreret, & cum nulla utilitate maximam afferret calamitatẽ: unde. 11º de ingenio. nunquam tamen preceptum illud quod contraria contrariis curantur, aliquando uerum, aliquando falsum erit, sed semper uerum, licet ex usu cõtingat, quandoq; cum aliis copulantur, morbis ante illa procuranda sanãdaq; esse. hic tertium modum curandi attigisse uidetur, rursus autem ibidem quũ uero etiam materiæ quæ hæc efficiant calide sint, necessarium est interea, tum putredinem, tum etiam febrem augeri: quare quo ad licet id agendum, ut quæ minus calefaciat materia deligatur, & post. quod uero febris ipsius iam accensum refrigerabimus modum hic quartum eligere uidetur non sine tertii commistione, nam apertionem caput intentionis curandi statuit, & licet prima fronte uideatur in eiusmodi auxilio temperata postulare, atq; pro illis sentire, nequaquam tamen est: cum auxilium non intẽperarura querat, sed in ui quæ extenuatoria est & diafforetica: manifestum autẽ talia minus calida propter febrem desiderari. at non quia temperata, sed frigidiora eligerẽtur, cum autem talia nedum esse possint tẽperata, sed omnia calida, multo

minus

minus frigida querenda erunt, ob hæc Galenus sapienter proxima temperamento eligit ea quæ nusquam frigida esse possunt. nō ergo prima facies sermonis te decipiat, cum cuilibet erudito satis hæc sint manifesta. Item ad Glauconem primo dat in complicata dispositione ex colera & flegmate, ptisanam cum pipere, uel cum musa hysopum uel origanum, ita ut simul siccet & humectet, calefaciat & refrigeret, in uictus ratione, comam uero absinthii concocta materia utilem existimat, tanquam accidenti contrariam ac principali morbo: itaq; in hoc uidetur secundum modum & tertium amplexari, in sexto etiam de tuenda sanitate nōne calidis frigida conuenire omnino putat, quod si omnino disiungi nequeant aliquando oximel cum diatrion piperton propinat, ut cum epar obstructum, uētriculus autē non cōcoquit, ita ut alterum uiscus caliditatem alterum frigiditatem contraxerit: pari ratione oximele detergit eos quos caput frigiditas, uentriculum caliditas detinet, nimirum in arte etiam parua non seiungit hanc ab illa intentionem nullibi media collaudat tāquam utriq; extremo contraria, sed prius extenuantibus mox ex purgationibus opitulatur, ita Galeni sensum ab hac opinione alienum: quod etiam ratio detrectat, persuademur, nam cum curatio per contraria in gradu fiat, ut multotiens in arte curatiua Galenus replicat, non potest cibis temperatis aut medicinis res transigi: quandoquidem nullum temperatum distemperato in æquali gradu est contrarium. præterea si ita esset, nulla iam alia esset medicina, aut cibus exquirendus, nam omni distemperato, temperatum cōtrarium est: præterea cum cibum aut medicinam temperatam calido exhibet subito calesit, nō ergo amplius nisi per instans manet contrarium, simile etiam simili furere facit

In de cura tertiane no the.

c. 95.

3° de ing. in fine ac i mi crotechni. c. 79.

cit quod si omnis medicina remissior, aut cibus competit, non erit mulsa in causonide refellenda, a qua tamen Hippocrates abstinuit, ut etiã colligitur ab Auerroe, mirũq; est non solum absolute cõtraria, sed in gradu equalia desideranti uelle temperata exhibere. at dicent lac quod temperatũ est æticis calidioribus, & oua competunt. hoc quidem temperamenti causa non est, cum & testiculos gallinaceos laudet Auenzoar qui cũ calidi sunt, lac etiam frigidum est, itaq; facilitatem concoctionis, uelocitatem transitus, bonitatem alimenti, & paucitatem superfluitatum in eo considerant, non ratione temperamẽti. nam sic iure ptisana preponitur ob quæ iure datur cremor ex hordeo cum canoris & camphora, & trocisci de spodio, uidemus autem Auerroim reprensorem Galeni in compositione medicamẽtorum in diuersitate materiæ peccantis, & membrorũ oppositione, quoniã existimauit Galenus quod epar calidum attrahit quod frigidũ est de medicina, & matrix frigida quod calidum est. uidemus igitur q̃d Auerrois in cura dat piper & hysopum cum oximellite & aqua hordei, sicut precepit Galenus, uerum diuersitas oppositionis non est secũdum duo loca simul & cum dat carnes pulli, manifestum est quod non sunt temperate sed calide in secundo gradu, & alterare iura cum liquiritia & hordeo non est malum, & ita uidemus q̃d iuuamen uerum est in cibo & medicina contrariis febri, aut causæ febrem facienti & correctis, & nõ in simplici cibo & temperato uel propinquo: & propter hoc uidemus quod Auẽzoar in cura febris composite dat pullos cum omphacio coctos, aut aceto, & utitur medicina frigida abstersiua composita ex contrariis partibus, licet uideatur mihi compositio illa calida, attamen omnino constat ex contrariis, & licet Serapio in

3° regi. acu. iuxta med. 5° col. 57.

3° theisir.

3° col. c. 13.

lib. 3. t. p̃. c. 7

trac. 6. c. 16.

cura

cura emitritei dicat, quod si equaliter uincãt flegma & colera, tũc curamus tẽperatis: intellexit per temperata equaliter ex contrariis mixta quod apparet ex ultimis uerbis capituli, cumq; fuerint equales, miscemus ea ,, equaliter, itaq; non est eius sententia ab hac differens ,, cum totam seriem uerborum contemplatus fueris, & ,, in hoc etiam consentire uidetur Rasis cum dixit quod 10. ad Alm. composite febris sit cura cõposita, & licet alibi uidea- c.17. ac lib. tur sentire de remissione medicinæ intelligit refractio- diuisionũ. nem, aliter esset in contrario sensu: & hanc sententiam c.156. defendit Auicenna contra Auerroim in cura emitritei p^a 4^i. c. pe. uolens quod si natura non potest discernere, egritudo est incurabilis: & hoc motus fundamento componit medicamentum ex croco, spica, reubarbaro, & cãphora, & seminibus frigidis, & berberis, & spodio, & xiloaloes, constat itaq; quod medicinis utitur compositis, 4ª fen. c. p. & cibis similiter, & hoc uoluit cum dixit in primo ex rebus quoq;, in quorum medicatione subtile est, adhibendum studium est: cum in una coniunguntur egritudine duo quæ fieri debent contraria, quia oportet, uerbi gratia ut egritudo infrigidetur, & eius causa calefiet: quero si per temperata hoc fieri posset, quod nã subtile studium esset adhibendum, nam faciliter soluerentur huiusmodi passiones. altior ergo sensus in hoc Auicẽnæ fuit etiam quam Gentilis exposuerit, de quo lib. 2. c. 34. inferius dicam, Eginetam etiam in eãdem sententiam subscripsisse uideo ac Halliabbatẽ quo nullus clarior 3° prac. c. 17 in hac sententia fuit, unde de emitriteo loquens, cum tertiane accessio imminet lactucas attriplices, cucurbitas, & aquam granatorum, altera uero die qua amphimerina premit, pullis, & hysphidabego, & zirabago, itaq; alternatum uictum exhibet quartum curationis modum complexus.

¶ Causam huius erroris recentiores dedere Mōtagnana, Marsilius, Ficinus, Platearius, ac alii qui non solum Galenum quem flocifaciunt non intelligunt, sed nec eum quem maxime obseruant Auicēnam: turpe enim cum sit optimū uirum derelinquere, ut expositori initaris, illud uero turpissimum est, nec eum quem optas sequi intelligere. cum igitur morbi contrarii quadrifariam distinguuntur, aut enim distant loco, ut calidissimum epar cum uentriculo frigidiore: aut loco distant, & tempore modico ueluti cum diaria à bile lienterie iungitur: aut sunt loco quidem non proportionata uerum seiuncta corpore ut in emitriteo, plurimum tamē eius locum habet seiunctum, sunt enim in uenis quædam, & quædam extra: aut omnino iuncta sunt, ut febris tertiana notha. hi sunt modi cōtrarietatis in quibus oportet semper ut obserues quod dicitur quarta primi capite ultimo, an una dispositio sit alterius causa, an una sine alia sanari nequeat, an una sit alia periculosior, & hæc est sententia Galeni. ut igitur in his rem experimento conformem à ratione non alienam dictis Galeni cōsentientem mediteris, hæc obserua, primum cum dispares causæ fuerint, siue quod una sit alterius causa, siue quod sine ea reliqua sanari non possit, siue quod ualidior sit affectus, siue quod periculosior, aut omnino accidenti seuiori complicatus illius quod magis urget curam per contraria in gradu molieris, esto autem quod pares sint causæ, quod uix credi potest à Galeno: sit igitur calidissimum iecur, & frigidissimus uētriculus, obseruandum est diligenter ne unius medicina alteri sit impedimento, hoc autem uel ratione applicationis, uel ratione more, uel ratione impedimēti, uel ratione proprietatis, primum est ut inungas epar ex oleo sandalino, & rosaceo, & uētriculus ex oleo masticino

7° de inge. in fi.

ſticino & de abſinthio, ratione autem more dabis cali da ſine potu & quieſcere facies, & dabis cũ craſſa ſubſtãtia ueluti diatrion pipereon faciens quieſcere, & electuarium de ſeminibus, & ſandalos, & camphoram cũ aqua endiuiæ miſta cum uino albo & facies ambulare, dabis etiam hoc à ieiuno illud quandoq; à cibo aſſumpto, ratione impedimenti, dabis piper contritum groſſo modo ut calefaciat ſtomachum, nec eius ſubſtãtia tranſire poteſt ad epar, & ſemina frigida exacte cõtrita. hæc eſt cauſa cur diaſpoliticon non contriuit niſi modo craſſo. 6° de tuẽda ſanitate Galenus, ratione autem proprietatis, quia endiuia eſt frigida, & conuenit epati, & res etiã dulcis cito ab epate trahitur, & abſinthium, & piper manent in ſtomacho, & ea non apetit epar, igitur ſi uel diuerſo tempore uel eodem cõmiſta dederis ſimul ſtrenue calefacies uẽtriculum & epar infrigidabis, in cibis uero non tantũ qualitas, ſed & ſucci bonitas attendenda eſt, dabis carnes pulli, & cum pipere confracto conditas: poſt cibum autem per horas duas uinum album dilutum ita iuuant cibaria quæ piperata, & ius conſumptum dicuntur. cum uero morbus loco & tempore differt curabis oportunis temporibus contraria adminiſtrare, & hoc fit ut ante colericas acceſſiones uinum demus granatorum, lienteriam uero non ſolum exterioribus fomentis ex mẽtha iuuemus, ſed ante cibũ aliquid ex citronio cum pipere cõdito adminiſtremus, paulatine infrigidãtes epar, quia membrorum principalium infrigidatio moderari debet. poſt utemus compoſitis cõtrariæ factionis, qualia ex pipere, abſinthio, intibo, ſandalis, melonũ ſeminibus, hæc multum illa minimum contundentes, qualia etiam inueniuntur ab Auicenna in ſuo antidotario, quãplurima laudabiliter deſcripta.

Platina lib. 6. c. 141. & 179.

¶Cũ uero materia fuerit ueluti quoquomodo disiuncta, ut in emitriteo quãquam & febriũ taliũ, nec numerus sit, nec ordo, maior intẽtio est in digestione & euacuatione in quibus sanitas potius cõsistere uidetur, nã cum ad intentionem peccantis qualitatis intendis cibis calidioribus frigidiora pmiscemus, plus enim unaqueq; res suo contrario destruitur, q̃ à consimili fouea tur, onfatiũ igitur, & pruna, & acetum, & piper, carnibus uolatilium miscebimus, ita tamen ut meminerimus cibos nos preparare non medicinas, nam eiuscemodi nullam cibi rationem, sed condimenti obtinet, ita etiam ptisanam pipere modico, passeres, seminibus albis condiemus, atq; ita in medicinis calida frigidis permiscebimus, non absolute quidem, hic enim est error medicorum nostri temporis, sed eo in gradu, ut uicissim morbis opponantur. hæc fuit illa antiquorum nunquam satis laudata solertia, à nostris autem nõ intellecta atq; neglecta, componentium philonia, cæterasq; opiatas medicinas, in quibus utriusq; contrarietatis extrema copulauerant, opium, hioscamum, mandragoram, atq; ex opposito, piper, castoreum, euforbium, quædam etiam aromatica, non solum ad uires membrorum roborandas, ac horribilitatem tollendã, sed ut extremum extremo tanquã per medium conuenientius iungeretur ad tollẽdas extremorum morborum, ac etiam aduersariorũ dispositiones, sic enim simul & colicã tollunt, & flegma calefaciunt, & febrem auferunt his medicinis, sanè nullam si recte operatus fueris utilitate cõparaueris. Si igitur quisquam notha tertiana detinetur, non habebit hic temporum uicissitudinem nec membrorum. sed quantum in ipsa est tentabis, quæ de emitriteo dicta sunt permiscere nullam disiunctionis occasionem expectans, ut in reliquis uerum

rum

rum caue ne cũ superfluo experiaris, sed in omnibus oppositarum uirium commode pro ratione temporis morbi naturæ, & reliquarum indicationum medicinas tẽperabis. Reliquum igitur est, ut obiecta dissoluamus & primo quæ à iunioribus indicta sunt, nam q̃d medium quoquomodo contrarium sit extremis tanquam oppositum, ut accepit Aristoteles satis concedi potest, at quod eo modo contrarium ut equaliter à medio distet quantum morbus ab opposito id nec tu conaberis probare, tale autem est quod quæritur, ut dictum à Galeno sepius.

¶ Ad secundum dictum est, primo quod differẽtia est quadruplex in exhibitione quoquomodo calidũ mẽbro frigido non calido copuletur, ut piper uentriculo & nõ epati præter hoc etiam plus calefit frigidum mẽbrum à calido, quã infrigidatur à frigido, si ambo applicentur. cuius experimentum est in tabula ignita & ad ignem posita cui perpetuo aqua frigida superfundatur, non enim ignita, sed temperata euadet tãdem: cum tamen maior sit caliditas ignis, frigiditate aquæ, maior enim est uirtus contrariandi, quã conseruandi, ut etiã in rebus agibilibus experimur, oppugnatores enim ualidos, imbelles defensores uidi: ita etiam natura unumquodq; ad destruendum paratum est, nõ est igitur in tot causis ulla necessitas temperati.

¶ Ad tertium illud quidem fiet in inanimatis. cæterũ animata non eodem modo se habent, cæterum si fiat, ita tarde conueniet, ut morbo mora potius sit deprecanda, q̃ auferenda: nam in igne experimur non extingui, nisi contrario ualido etiam, nusquam autem temperato nisi per accidens sublato fomite.

¶ Ad quartum dubitat quomodo id fiat Auerrois, sed cum ita sit, non negabimus quod quotidie experimur

& si parum remittatur iam, tamẽ ratio subest, ut aliud sit compositio, aliud permutatio, commistio enim sem per quoddam medium possidet, uerum cum aliqua qualitas etiam aduersantibus, tum medicinis, tum ci- bis supra modum seipsam tollat, minime securũ duco eam intermediis auxiliis fouere, q̃ delere cupiamus.

¶ Ad quintum assimilatur quod non est extraneũ, aut quod modice urget, hoc est quod dixit Princeps, imo multotiens sufficit multa regiminis bonitas: quod aũt rarum est & parue utilitatis nõ debet pro norma me- dendi inferioribus recipi, nam dum hoc expectatur, eger moritur ultra id quod non prodest quicquam.

4ª p[a].c.1. in fi.

¶ Ad sextum aliud est consulere ratione alterius con- ditionis, aliud emendande complexionis causa, nam cum lac uel oua ethico propinamus, facimus hoc ne laboretur cibus & ut sit boni alimenti, & ut paucarum superfluitatum, & ut uelox ad transitum: nam cum nõ nutritur ethicus deterioratur subito, nam uirtus nutri tiua non potest quiescere per instans, ut ostendi in li- bro de morte. adde quod ouum & lac sunt frigida, & etiam quia frigiditatẽ operamur aliis ingeniis balneo & trociscis de camphora, & cum aqua hordei & ptisa- na, & reliquis pari ratione non est inconueniens uti li- quiritia ratione extinguende sitis quãquam non sit ita frigida, sicut est morbus calidus, & ita radice feniculi in aperiendo quãquã non sit calida pro facultate mor bi frigidi, quia nõ desideramus apertionem fortiorem in principio morbi, ne materia magis cogatur q̃ dissol uatur: itaq; non est inconueniens uti medicina tem- perata ratione alterius iuuamenti, sed eam eligere ad emendandam complexionem intemperatam, non so- lum imperiti, sed rudis ingenii est.

¶ Ad septimum ipsa est utilis, Primo ratione alterius annexe

annexe uirtutis, ut capillus ueneris ad aperiēdum, cassia fistula ad leniendum. Secundo ad temperandum excedentem medicinam, ut terminos non excedat prestitute qualitatis. Tertio ut corrigantur leues intemperature de quibus ab Auicēna superius dictū est. Quarto ratione complicis facultatis nutrimentalis, nam pleraq; cibaria boni succi, aut temperata sunt, aut non ualde remota ab humana crasi secundum quam à Galeno temperatum dicitur.

¶ At dicet quispiam quomodo remitetur qualitas aucta si impermiste uirtutes ad membra deferuntur, satis quidem est differentiæ, dicere quod iam remissum est in mistione obesse non potest, & uirtus pmista ad alienum membrum defertur, nam ut ostensum est secūdo uirtutum naturalium trahēte membro quod sibi proportionale est castoreum ab opio satis discernit, nec substantiam opii trahet, quod uero remissum est in mistione caloris, quoniam non est amplius trahi non potest, non igitur supercalefieri potest ultra id quod ex mistionis beneficio relictum est.

¶ Erat nobis consilium reliqua errata diligenti trutina perpendere, sicut & in hoc fecimus, sed pretermissimus breuitatis amore, tum quod non ut quorundam moris est ex libro in librum transcribere uoluntas fuerat, cū soleamus ex integro res intactas aggredi, qualis hæc est, quam omnes propter difficultatem non attingerunt alii quoniam inter hoc & illud nihil interesse putant: quam ob causam diuersæ malitiei & opposite membrorum neminem meo tempore curatum plene uidi, sed prophilatice potius esse consultum.

¶ Quod aurū imponūt coquine. Cap. 58.

QVINQVAGESIMVSOCTAVVS abusus est, cum aurū consumptis uiribus imponunt tanquam Ex pcepto zoar p theisir. c. 1.

tanquam aliquid facturi: ita omne consilium medicorum est potius uideri probos quam esse, nam quod aliquis male agat dãnandum est, sed cum & illud quod malum est inutiliter ac peruerse facere turpissimum sit. primum enim cum mali uiri sit, aut omnino rudis, alterum est non solum imprudẽtis, sed omnino excordis: quod enim aurum in aqua decoctũ imprimere potest, quod nec ualidissimo igne soluitur, nec odorem, nec saporem uiribus adiicit, nec ipsum minuitur: sed concedatur nõne cum lebeti imponitur ad fundum descẽdit? ubi etiam buliente aqua quæ in imo cacabi residet frigida est, ut cuilibet experiri potest. rogo quã uolunt in frigida aqua impressionẽ fieri, alii pullo concludunt ut quod internum est, nondum calidum satis sit, etiam aurum crassum imponunt, quod si tandem consilium est experiri, an auro aliqua sit uis eorum admirationi conformis cur auri folia in summo lebetis ubi feruentissima ebulitionis uis perspicitur non suspendunt: ita enim forte possibile foret aliquid iurium quãquam exiguum trãsmitti, nisi illud Plinii credere malunt, esse in carnibus pulli cum auri cõminuendi quodq; transmutetur, quãquam hoc fabulosum sit. quod si uerum de auro liquefacto docet non cõniuente illud, igitur prestantissimum potius arbitror auri frustra ignita, iure extinguere: nam hoc nõ modicam habere uim potest, quandoquidem cauterium ex auro innoxinm magis sit, quã ex ferro testante Principe, quãquam & illud ad ignis substãtiam leuiorem pertinere posset, licet quod etiam oculis conferat argumẽtum egregie ac proprie cuiusdam uirtutis sit, nõ eius quæ ex igne molitiei tantum, itaq; si quoquomodo auxilium in auro existimatis ea facite saltem quæ si probare non potestis, attamẽ reprendi nequeant, memini cum hæc scriberem ex frequenti

lib. 29. c. 4.

4ª p^l. c. 29. &. 2. cañ. c. 78.

quenti igniti auri extinctione in albo uino saporis quādam gratiam sensisse, quæ non ex igne, sed ex auri substantia pendere uidebatur: perceperunt & alii quibus hoc consulueram utile futurum.

¶Quod non obseruant momentaneam digestionem. Cap. 59.

QVINQVAGESIMVSNONVS abusus est, in momētanea digestione in qua maximum peccatur, nam cum fluxio ex alieno loco fuerit ueluti in distillationibus non potest excerni permista incocta materia, unde Galenus momentaneam digestionem ubi oportet aucupari docet: quā nostri medici nec animaduertentes, nec minus quid faciendum scientes in infinitos morbos homines perducunt. 3º regi. acu to. cō. 13.

¶Prestat in his una digestione uisa subito eadem die ac hora euacuare, ac iterum digerere, sic enim breui finietur morbus nūquam alias finem habiturus, cum digeste urinæ sequenti die, alia non digesta subsecutura sit ad multos dies duratura.

¶Quod accidentibus curam exhibent. Cap. 60.

SEXAGESIMVS abusus est, cum accidentibus curam exhibent, cum tamen accidētia nullam habeant intentionem curatiuam prorsus secundum Galenum. at dicent in libro ad Glauconē curat, facilis responsio est accidentia, ut accidentia sunt, nullam curam postulant, ut uero in causam egritudinis addunt, non ut accidentia, sed ut morbi causa medellam desiderant, qualia sunt insomnietas, uehemens dolor, & nausea, nam primum humores acuit & robur exoluit. 12. de inge. in prin.

secundum

ſecundum uirtutem dirimit,tertium cibum prohibet, itaq; accidentibus cura nulla debetur, medici plus de gloria ſua q̃ de infirmi ſalute ſolliciti,illud primum ſtatuunt,ut accidētibus obuiam eant,plurimumq; fit, ut eadem cura ſinthoma tollant, & morbi cauſam uſq; ad pernitiem augeant: accidentia igitur quæ cauſam morbi non augent,curanda non ſunt,ueluti leuis dolor,ſitis in corpore humido,exthaſis quædam,ſternutatio,oris amarulentia,inquietudo, ſanguinis fluxus non ſuperfluus,impatientia luminis,& talia quæ ſolēt & infirmos perturbare,& aſtantes terrefacere, medicū autem egregium nullo modo mouere debent. ſed in hac ſaltem admonitione me operam perdidiſſe ſcio,cū prius medici lucri deſiderium poſt habituri ſint,quam huic conſilio obtemperaturi,quo nullum ſibi preſidiū apud uulgares ambitioſius habeant.

¶Quod uitant hyemē in detrahēdo ſanguinē. Ca.61.

SEXAGESIMVS PRIMVS abuſus eſt, in ſanguinis minutione in quo ex tēporibus errant. nam cum Princeps & Galenus ad Glauconem uelint,ut ſuperfluum caloris & frigoris deuitemus, primū quidem frigus plus q̃ expediat uitant,calorem autem minus,unde.9.terrapētice cum cauſas dehortantes à flobothomia diſtingueret, nequaquam frigus ſed calorē immodicum adnumerauit, tanquam exoluentem & ſiccantem nimis, frigoris autem nullam mentionem prorſus fecit, utpote quod ad negādam inditationem miſſionis ſanguinis nullam preferret uim, quod uero ad quantitatis rationem pertinere uidebatur, ad uniuerſalem methodum detrahendi Princeps & moderni recipiunt, unde in libro de ſanguinis miſſione (quod

4ª p̄ᶠ c.20. lib.1.

attinet

attinet ad indicationem non detrahēdi ſanguinis, aut omnino pauci eſt ex ætatibus pueritia, ex colore ho- " minum candidus ſupermiſtus, ex tempore anni canis. " cæterum quæ bis contraria ſunt, aliam rationem non " multi ſanguinis detrahendi habent, unde in maximis " frigoribus à larga ſanguinis miſſione cauendum eſt) hæc Galenus quid clarius: in ſiccis igitur temporibus omnimodam ſanguinis minutionem cauere docet, in frigoribus largam & exuberantem. preſtiterit igitur quantum poſſibile eſt canicule temporibus ſanguinis uitaſſe deductionem, unde Galenus ibidem quotquot Ad Glau. p̄. ſanguinem miſſerant, his temporibus mortui ſunt, in hyeme autem nūquam temporis habita ratione ab ea abſtinendum, ſed parcius ſubtrahendum, præcipue ubi extreme hyemi & regio, & complexio frigidiſſima copulata fuerit.

¶Quod dant caſſiam poſt inciſionē uenæ. Cap. 62.

SEXAGESIMVS SECVNDVS abuſus eſt, quoniam ipſi dant caſſiam poſt inciſionem uenæ, & in hoc uidentur uti duobus motibus contrariis non ſecundum unam rationem quare natura impeditur & debilitatur, ideo periculoſa eſt hæc operatio, dānoſa, & ab antiquorum mente aliena in tam frequenti tamen uſu ut nihil amplius inuenitur, & licet Gale- 9. de inge. nus poſt uenæ inciſionem uentrem moueri concedat, attamen illud eſt per accidens in deliquio, non tamen aliquid propinauit, unde ſuper afforiſmo illo [cū mor bi inchoant] uult Galenus quandoq; unum auxilium 29° 2e particule. quandoq; alterum, nequaquam tamen ambo ſimul unquam eſſe neceſſaria, & Princeps cum autem unus humor ſuperabundat, tunc magis eſt neceſſaria purga 4a p̄f. c. 4. tio,

tio, cum omnes incisio uenæ: igitur ex diuisione patet
4ª pʳ.c.5. quod nunquam simul sunt oportuna, & alibi balneū non est utile, eo quod trahit materiam ad extra tempore pharmaci, pari ratione nec sanguinis missio cum materiam ad uenas magnas trahat, purgatio uero contra, quare &c.

Quod fluentibus mensibus timent uenam incidere. Cap. 63.

SEXAGESIMVSTERTIVS error est, quoniam fluentibus menstruis timēt, quoquomodo sanguinem subducere in eo tempore, at Galenus totū oppositum facit, nam cum diminuti fuerint menses eo tē
9. artis cur. pore Galenus supplet defectum per uenæ incisionem secundum quantitatem qua defecerunt. animaduertere autem oportet quod ratione egritudinis potest sanguis detrahi à brachio etiam: uerum ratione mensium citatur à pedibus, cum ergo conuenerit incisio uenæ secundū pedem non dubitabis: in ea uero in qua iam multo tempore defecerūt menses cubiti interior uena secanda est: in hoc genere frequentissimos inuenies aberrantes ob quæ dimittentes sanguinis missionem egrum occidunt.

Quod nō audēt scarificare absq; purgatiōe. Ca. 64.

SEXAGESIMVSQVARTVS error est, quoniam ipsi non audent scarificare absq; purgatione & in hoc peccant grauiter, nam dictum Galeni de
li° de cucurbitulis &.13 de inge. ubi docet ex- cucurbitulis intelligitur in non incisis, ipsi autem traducūt ad scarificationem: nam cum posuerit capitulū generale de ipsis ut sunt tātū diuersiue & calefactiue,

subiungit

subiūgit de sanguisugis & scarificatione, ita quod intellectus illius loci est periculosus, & malus, distinguēdum est igitur, cucurbitule quæ apponi debent ad distrahēdum presupponunt mūdificationem, quæ uero ad emendandum complexionem nequaquam: quæ uero inciduntur, uel debent poni in causa emendandi sanguinis cum extractione per incisionem, & sic incisio precedere debet, aut absolute, & sic non presupponunt. breuiter nihil uoluit Galenus ibi nisi duo. Primū quod ubi scarificatio debeat fieri cum purgatione uētris, aut uenæ incisione, talia debent precedere scarificationem non econtra, non quod absolute precedere debeat, sed ubi duo simul oporteat fieri. Secundum quod cucurbitula sine scarificatione non debet apponi quantum ad resoluendum dispositionem, nisi corpore mundificato. Tertium uero alibi addit in egritudinibus cutis cucurbitula non debet apponi nisi mundificato corpore, nam sic plus trahit q̄ resoluat, siue scarificata, siue non.

trahere tumores schirosos & collectiones.

14. de inge.

¶ Quod curant ptisicos paliatiue. Cap. 65.

SEXAGESIMVS QVINTVS error est, q͞a in empicis & ptisicis perdiderunt curā uerā. & est q͞d si sanies sit alba iuuat incidere ac cauterizare secūdum pectus in loco in quo uelocius petia exiccatur, et licet Albucasis capite. 31. partis prime uideat hoc quasi ignorasse, attamen inuenimus nos Hippocratem super hoc cōuenienter ausum, & ratio testificatur super hoc quādoquidē nulla alia salutis spes inuenitur, & quod fit in exterioribus licet periculosius, necessario tamen magis fit in interioribus, & hoc est primum in quo plurimi moriuntur, qui sanari integre possent.

6ª affor. 27.

¶ Secundus

¶ Secundus error circa hoc est quod ipsi utuntur propter cõstrictionem pectoris, & febrem æthicam & accidentia eius, & febrem putridam cura humectatiua: & nesciũt illud quod dicebat Galenus secũdo artis curatiue, quod cura ulcerum est exiccatio. & ita dum augent causam principalem & curant ramos faciunt curam palliatam producendo egrum ad mortem miserabiliter, & decipiendo & malefaciendo.
¶ Instruendo igitur unam curam in hoc casu ut hæc sit argumentum aliarum, ponamus quod cuidam sit ptisis ex ulcere pectoris, & nondum peruenerit ad ulcus pulmonis: in primis quidem dabis ptisanam hordei & mulsam cum hordeo expurgans, & in ptisana pones bolum armenum, & facies eam ex aqua decoctionis mirti, aliquando corticis mediani fraxini, aliquando ex decocto pimpinelle, aliquando apii, aliqñ oliuelle, aliquando caulium: ita tamen ne multa uirtus eorum ingratum cibum faciat, dabis interim hanc ad expurgandum mirabilem decoctionem. ℞. radicũ ireos, & cordumeni, & assari, & myrrhe, nasturtii, amigdalarum amararũ, serapini, hisopi, prassii, radicũ apii, foliorum oliuelle, radicũ gariofilate, liquiritiæ, añ. ℥.i. capillorum ueneris uiridium pugillum unum, coquãtur in libris. ii. aquæ ad consumptionem medietatis, cui collate addantur pro medietate bis singulis uicibus succi raphani a. ℥.ii. usq; ad. ℥.v. secundum tollerãtiam zuccari: ℥.iii. bibat tepidum in aurora, hoc solo possunt sanari medicamine. Q̃d si nõ omnino sanãtur sed tantũ expurgantur siccato ulcere ab exteriori pure detur boli armeni infusio. ℥.ii. in aqua oliuelle uel gariofilate, cum onc. 5. uini albi, & hoc bis in die, comedat etiam carnem eritii, quod si cum hoc remanserit caliditas detur. ℥.i. trociscorum de camphora omni die cum

Cura p̂a.

Cura 2a.

cum aqua pimpinelle. Quod si nec ꝑ hoc sanatur post primũ decoctũ detur hoc. ℞. hordei onc.ii. coquatur in libris.ii. aquæ ad ruptionem perfectã, postmodum imponatur cãcrorum fluuialium carnes, uidelicet caude & coquatur ad perfectam dissolutionem, & in hoc dissoluantur trociscorum de luto armeno.ʒ.i.ſ. pro singulis uicibus, interim exhibeatur ouum cum hoc. ℞. pulmonis uulpis, boli armeni. añ.ʒ.ſ. capiat cum luteo oui, & utatur etiam onc.i.ſ. sirupi mirtini cum.ʒ.ſ. mirrhe. &.ʒ.ſ. trociscorum de camphora, & de bolo armeno, & utatur ante cenam zuccaro rosato ex onc.ſ. usq; ad.ii. secundum tollerantiam cum luto armeno. Quod si per hoc nõ sanatur, distiletur lutum armenũ ex libris.iiii. & de aqua illa detur per horas. vii. ante cibum.ʒ.i. cũ onc.i. aquæ pimpinelle, & sunt aliqui qui cum ipsa exhibent aquam sanguinis humani & sanãt, & utilior medicina est usus aquæ, boli armeni ut dixi per dies quadraginta. Et si hoc non fecerit. ℞. radicum apii, foliorũ oliuelle, añ. onc.ſ. raphani onc.i.ſ. infundantur cum onc.ii. boli armeni, & fiat sicut dixi in libello de aqua ligni, & capiat quadraginta diebus, & sanabitur. Et quidã bibit oleum uitrioli cum aqua capillorum ueneris, uel caulium & sanatus est. Et aliqui dãt aquam uitæ cum bolo armeno, deinde zuccarum rosatum, & utuntur aliquãdo cicere excorticato, & aliquando aqua limariarum cum ematite, & omnia hæc sunt mirabilis iuuamenti. Sed modo ponamus quod tot auxiliis, ut plerũq; accidit, morbus non iuuetur si possunt transmitti ad habitandum in siluis picee plus iuuabit, quã si habitarent in egypto. Et ex his quæ fortiter iuuant est uti terbentina frequenti cum ouo diminuendo quãtitatem oui & est singulare, & cum pauca est materia retẽta, & sputum satis facile, & reliqua difficilia

Marginal notes: Cura tertia. — 4ª cura. — 5ª cura. — 6ª cura. — 7ª cura. — 8ª cura. — 9ª cura. — 10ª cura usualis.

cilia tunc zuccari rosati quantitas perpetuo assumpta cum pane recenti multotiens consolidat, & puluis sici liane ad hoc est mirabilis.

11ª cura p cauteriũ. In fine.

¶ Cum uero eger cum hoc tendit ad malum, faciemus curam quã precepit Hippocrates in 3º de morbis, hoc modo cum quis purulenta spuit, tunc egrum in sede ponito ieiunum, ac alius eum humeris concutiat, mouendo fortiter & uelociter, ac aurem admoue pectori, qua parte sonitus exauditur ea pus collectũ est, quod si non sonet, nihilominus stante tussi & difficultate spirandi cum tumore pedum empima est, siue collectio saniei, tũc igitur terram creticam madefactam, uel cretam superimpone, ac siccatam denuo madefacito, donec cognoscas eo latere saniem contineri, quo prius pus siccatum est: cognito latere secabis ea parte qua sanies redundat, iuxta precordia ab horaq; sectionis exures, non solum locum incisionis, sed & patientem locũ, donec possit coalescere, nec sanguis aut pus amplius effluat, post quotidie bis à ieiunio linamento crudo, uidelicet sicco introducto saniem extrahes, ita ut duodecima die totum effluxerit, atq; ita exiccato toto thoracis uentre curabis, ut iniecta mulsa tussiat, sanabisq; interius ulcus per medicamẽta, demum eum curabis complete: quod autem non hoc solum de empicis dixerit, sed de uere ptisicis patet cum subiũxit L sic
" etiã supputationes ex uulneribus pulmonis uitio ma-
" gis obseruationibus obseruato curatoq; ⅃ signum au-
" tem mundi pectoris est mulsa munda regrediens per os uulneris, pulsa per tussim: cum uero conualuerint lac asine potandum dabis, donec ab æthica fuerint liberati, ac trociscos si libet de camphora. Hæc est uera ratio curande ptisis, quæ ulcere spiritualium facta est, quãquam illa quæ pulmonis uitio est uis curari possit, si autem

ſi autem pus ſanieſq́; quas expuunt, non ſint probate qualitatis, ab hac cura penitus abſtinebis ſecundum Hippocratis Galeniq́; ſententiam, manifeſtum eſt autẽ & hac cura empicos ſanari maxime ualeant, ergo qui dum curam exercent blandientem egrum occidunt, nam iſta opatio multo minus periculoſa eſt ablatione lapidis ex ueſica.

¶Quod exturbant egros à ſomno. Cap. 66.

SEXAGESIMVS SEXTVS abuſus eſt, cum egros aut ſiruporum aut medicinarum propinandarum cauſa à ſomno exturbant, plus incommodi ex ſomni interruptione ferentes, quam utilitatis ex pharmaco. nam ſomnus ſemper bonus niſi in principio & in augumento paroxiſmi, quibus temporibus medicina etiam eſt inutilis, nunquam igitur eger ſolius potionis cauſa à ſomno erit expergiſcendus, in quo etiã errore accidit ut ſomnum concedant poſt medicinam leuem in quo contradicunt ſuo Auicenæ, & etiã quod dant unum tantum digeſtiuum in die, & cibum duplicant aut triplicant, & intentio Hypocratis in libro regiminis acutorum fuit, ut concoctio fieret, totiens quotiens cibus dabatur, ob hoc oximel dedit, quandoq; pro cibo, interdũ pro potu, melius igitur eſt ut in acutis ſaltem ſirupi duplicentur, & multotiens ſirupus acetoſus pro potu confert, ò quam in hoc medici noſtri temporis ſunt ſecordes.

2ª affo. cõ. p̄
4ª p̄ᶠ. c. 5.
2º & 3º.

¶Quod inungunt renes ex unguento Galeni. Ca. 67.

SEXAGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt, in unctione renum ex unguento Galeni infrigidante,

in quo totiens peccant, quotiens cogitant: nam primo dant infrigidandi causa, & oleum iam sui natura calidum est, & oleum rosatum est ferè medicina temperata, nam rosa ibi est secundum uirtutem, & oleum secũdum substãtiam, elaboratio illa licet refrigeret, aliqualiter non est tamen sufficiens: at dicunt aperit poros, & ex hoc soluit calorem febrilẽ. & ego inuenio quod confert in apostematibus, quia cõfortat partes in principio constringendo eas ne recipiant, sed hæc defendãtur licet, malus tamen usus eius in principio, quia repercutit materiam ad intra, nec habet uim refrigerandi, quoquomodo illud quod est in uenis, multo minus quod est in arteriis, & in concauitatibus. Secundo quia ipsi perpetuo inungunt sine aliqua ablutione, & in hoc faciunt totum contrarium quesiti, nam pinguedo olei obturat poros, & quod est terreum residet in eis, & facit nocumentum magnum. Tertio quia inungunt ex eo calido, & iam preceptum Galeni est, quod nisi aliud obest actus medicinæ debet esse conformis potentie, unde cerusa debet imponi frigida, & oxicrocium calidum. Quarto quia dixit Auenzoar quod omne oleum exterius appositum nocet in egritudine colerica, & ratio est cum eo, quia nihil est inter liquores qđ facilius inflãmetur, nec inuenimus Galenũ uti in cura putridarum inunctione olei alicuius, nisi ad maturandum, ut in uentre cum camomillino, etiam quod sani eo tempore propter usum balnei assidue ungerentur, quanto minus nunc, & ex hoc patet error illorum qui etiam herisipelata inungunt oleo rosato, nam cũ morbus est uehemẽtis inflãmationis debemus uti aqua cũ camphora, & uidi ꝓpter hoc aliquos male terminari. ¶ Dico igitur quod primo talis inunctio non conuenit nisi factis minutionibus & euacuationibus. Secundo quod

3º de tẽperamẽtis. in fi.

ꝑ theisir. t. ꝑ. c. 7.

do quod debet fieri quando competit ex oleo frigido in actu non calido. Tertio quod post horam diligēter debent detergi renes cum uino albo antequam iterum ungantur.

¶ Quod quandoq; preponunt medicamentum minutioni. Cap. 68.

SEXAGESIMVS OCTAVVS abusus est, quū propter dictum Auicēnæ faciunt quādoq; pharmaciam precedere incisionem uenæ, & quidam dant cassiam ante: & intentio in quarto regiminis acutorum est, quod illud quod dixit author illius libri, siue Hippocrates, siue eius discipulus, sit uerū, & est quod sanguinis minutio, nō solum omnem medicinam, sed & clismata debeat antecedere, itaq; ualde peccant, qui cassiam uel etiam enemata preponunt incisioni uenæ, sed deterius ualde qui alio utūtur medicamine. quod si dicant caue ne fastiditum flobothomes ex Principe, nam & illud uoluit Hippocrates & Galenus. respōdeo quod fastidium non tollitur per cassiam nec per medicinas nisi uiolentas, aut per inediam, quomodo igitur anteponent quidq̄. 4ª pi.c.4. 4ª pi.c.20. ꝙ regi.acu.

¶ Vtilius igitur existimo ab ipsa inchoare minutione nec lenitionem uētris premittere, & si Principi placeat & multo minus purgationem, & ratio super hoc est quod minutio trahit, quod est de propinquo cordi ad extremum, & lenitio quod est propinquum epati, & melius est ut materia quæ ē iuxta cor declinet ad epar, quā econuerso, igitur minutio precedet, nec humores in uenis superabundantes. alio modo melius soluuntur quā uenæ incisione, non igitur purgatione, nec qđ est in concauitatibus trahetur ad uenas magnas per

ſolam minutionem, nec hoc contradicit ei, quod dictũ eſt in. 17. abuſu. nam tunc nulla eſt intentio ſubducendi ſanguinẽ merito morbi, & ſi forte aliquando merito quantitatis uel alterius cauſæ, ad authoritatem tamen Raſis alias dicam.

¶ Quod utuntur iuribus in confortando uentriculum. Cap. 69.

SEXAGESIMVSNONVS abuſus eſt, quoniã utuntur iuribus in confortando uentriculum alteratis, & neſciunt, primo quod omne pingue laxat & mollit, ſecundum quod talia ſunt humida in actu, et quod eſſent ſicca in potentia, & ideo non poſſunt iuuare in tali diſpoſitione, nam forma plus facit, quam uirtus: corrugatio enim & incriſpatio ſunt quæ confortant uentriculum, & iura actu diſtendunt & relaxant maxime in plurima quantitate, igitur cura uera eſt cũ electuariis de zuccaro, ſolutis tamen & cum trociſcis & ſimilibus.

¶ Quod in æthica dant medicinas. Cap. 70.

SEPTVAGESIMVS abuſus eſt, quod in æthica dant medicinas, de qua poſita quod ſit curabilis, nihil adhuc eſt deterius, & ego pono rationem. nam la- 6° cõti. c. p̃. fo. 118. col. 4.
xantes calefaciunt & exiccant etiam quod eſſent uiolẽ & addunt indiſtemperantia, relique medicinæ etiam quod non leniant, nocent tamen & ponamus de camphora quæ ſecundum rationem Galeni iuuare debet, 17. cõti. c. 7. fol. 362.
maxime ſecundum authoritatem Raſis, & ponamus radicem dulcem, & manifeſtum eſt quod in ſanatione æthici oportet ſanguinem arterialem refrigerari, ac ſimiliter arteriam, ſed in ſanguinem arterialẽ nihil tranſit niſi ſanguis uenalis, igitur oportet medicamentum factum iam eſſe ſanguinem uenalem, ac uirtutem illã remiſiſſe, omitto rationem quod exigua quantitas cõ-
tra

tra tantam multitudinem renitẽte corde & arteriis nihil proficiet, & hoc saluo casu in quo etiam uenalis efferbuerit, sed tũc spes nulla est salutis, forte possunt dare ne corrumpatur uenalis ab arteriali, tamen relinquitur intentum quod nullus æthicus conuenienter potest curari per medicinã aliquam, & quod in uno solo casu possunt exhiberi quæ nullo modo uentrem mouent, quæ autem leniunt: nunquã igitur in æthica omnino sunt fugiende medicinæ. quod si dicant cum cõplicantur putride dabimus ꝓpter putridã: & ego dico quod tunc solum sufficiunt digestiua, & nocumẽtum medicinæ attractiue æthice est maius iuuamẽto quod facit in putrida, & in rei ueritate tunc remanet aliqualis ambiguitas & etiam de principio cure, de quo dixi in libello floridorum pro nũc satis sit intelligere quod medicina in æthica quæ fit ex ulcere pulmonis & apostemate renum posset prodesse, ubi talis causa esset curabilis, sed causæ essentiales morbifice mẽbrorum quæ sufficiunt ad generationem æthice sunt insanabiles, igitur nunquam medicina conueniet. consultum est igitur prudenter in lacte & in balneo aquæ frigide in qbus duobus auxiliis est omnis spes, & in aliquo casu trocisci frigidi laudantur potius prophilactice, quã curatiue, cum uidemus epar inflammari & corpus ad febres parari.

¶Q đ dereliquerũt usum incisionis arteriarũ. Ca. 71.

SEPTVAGESIMVSPRIMVS abusus est, qm̃ ipsi derelinquerũt usum incisionis arteriarũ, & incidũt solas uenas. scio reclamabũt quod hic error est in nõ faciẽdo quasi nõ fit error nisi in faciẽdo: fateor maiorẽ in faciendo errorẽ esse, at in non faciendo imperiti medici est omnino: unde sciendũ quod ut in libro flo-

ridorum dixi in febribus putridis ſoluẽde oppilationis cauſa uena inciditur, ideo nunquã arteria, quia in ea nõ cadit oppilatio, attamẽ in omni dolore pulſatili, ut habetur à Raſi debet arteria incidi, ideo in pleureſi nõ

15.conti. c.ulti. cap. de ſignis pleureſis.

inciditur, quia nõ eſt dolor pulſatilis, & hoc bene animaduertit Princeps 10ma 3^{ii}. ideo Galenus etiã monitu ſomnii ſe curauit à dolore lateris ſine febre, nam ut uiſum eſt ibi omnis dolor pulſatilis eſt per ſe ſine febre putrida, ſed cõiũgitur effimere, declaraui hoc ibidem, oportet autem ut ſit dolor uehementis pulſationis, in principio etiam, nam cum etiam apoſtema magnificatur fit dolor pulſatilis ratione compreſſe arterie de quo dolore non dico.

❡Cum igitur dolor aliquis uehemens & pulſatilis à principio egrũ infeſtauerit arteriam quæ indirecto eſt, incide, & multum permitte fluere ſanguinem, donec in ipſa operatione dolor ceſſauerit.

❡Quod prohibẽt aerẽ liberum ab egris. Cap. 72.

SEPTVAGESIMVS SECVNDVS abuſus ẽ. cum ipſi includunt miſeros egros cameris prohibẽtes ab eis aerẽ liberũ, tanquã aer liber ad ſalutẽ, non ſit utiliſſimus. unde aer per flatus emẽdat malá cõplexionẽ cordis & ſpiritus, & reuocat calorẽ naturalẽ, & exhilarat animũ, & tollit malos uapores, utilis autẽ eſt omnibus morbis, exceptis leſionibus capitis, maxime uulneribus & cõtuſionibus. Secũdo qñ aer eſt corruptus, ut tẽpore peſtilẽtiæ, quãuis tñ Zoar altas Raſis perflatas cameras cõſulũt, defendi pñt aere nõ corrupto, At in omnibus aliis debẽt teneri feneſtre apte, niſi ſol noceat nimia caliditate, maxime autem eſt hoc utile in febre peſtilentiali & ptiſi ac ſimilibus.

30 theiſir. t. 3.c.1.&.10. ad Alm̃.c. 16.

❡Innumera ſunt & alia quæ non iniuria his adnumerari

rari possunt, uerum hæc pauca pro nunc delibasse suffi ciat, quia grauiora uidebātur tantumq; inualuerunt, ut minima pars sanè doctrinæ, optimisq; experimētis relicta sit: misereor tamen mortalium qui in summis periculis minus sapiunt, quam qui æstu fluctuāte mari in cimba uehuntur, nam cum etiā ignauo ac rudi nau te usq; ad maximum uitæ discrimen, omnibus exposi tis fortunis plus credāt, quā sibiipsis egri, & qui eis assi stunt medicorum sapientiam flocifaciunt, nec illorum ad unguem omnino decreta obseruant, plus etiam in eius electione falluntur, cum uel loquatiorem medi cū, aut ambitiosorem, aut seniorem, aut eum qui plu res numerat clientelas, aut promptiorem, aut magis precipitem, aut magis familiarem, aut moribus com ptiorem, aut uerbis blandiorem, aut uestibus orna tiorem, aut eum qui potentum limina terit, reliquis preferunt, cum studium assiduum doctrinam copio sam exactam diligentiam naturæ iudicium, acre uera pronostica, & optimos successus anteponere deberēt, his enim sex rationibus qui sit perfectus medicus de prendi potest, nam hæc non alicuius iniuria, sed ad hu mani generis utilitatem scripta sunt: quod si quæ hic paucis uerbis perstrinxi aliquibus minus certa uidebū tur, paratus etiam sum copiosiore oratione defendere, ac etiam ubi oportunum fuerit, de his uiua uoce am plissime referre, nam cunctos hos abusus in uiridi per petuaq; esse consuetudine egri, ministri, tonsores, far macopoleq; testantur.

¶ Explicit libellus de modo medendi usu.

AMBROSIO CAVENAGO ARTIVM ET medicinæ doctori Excellentissimo/ Ducali medico dignissimo, Hieronymus Castelioneus Cardanus, artium & medicinæ doctor. S. P. D.

LIBELLVM de medicinarum simplicium noxa æditurus nomini tuo dicandũ cẽsui: ut si ei quidq̃ deesset singulari tua doctrina suppleretur: sin minus authoritate tueri posset, dignitatis enim & uirtutis magnitudinem egregii ciues, ducesq́; etiam externi testãtur: sapientissimi uero Ducis nostri iudicium confirmauit, & ampliauit. Vale.

VLTOS Ego uidi medicos de simplicium medicamentorum usu gloriari, qđ & facilius inueniri, ac inuẽta parari, nõ minusq́; quibuslibet cõpositis pharmacis ad tollẽdas passiones uirium habere possint: in qua sentẽtia Scriboniũ largum Claudii temporibus medicũ celeberrimũ scripsisse uideo simplicia medicamenta prius esse narranda, qm̃ compositis plerũq; sint efficatiora: Octauianus etiã Horatianus Valentiniani imperatoris tempestate clarissimus physicus, & cõposita & remota remedia dãnat, omniq; ætati, morbo, occasioni in quacũq; etiam ꝓuincia parata ex simplicibus auxilia egregia cõstanter affirmat: Plinius etiã paruo antea tẽpore uir insignis, ac quantũ in rebus aliter eruditus eadem scripserat, medicosq́; ex longinqs partibus & operosa & preciosa uehi persuadentes calũniis prosequitur: cum ex horto suo quisq; remedia cenare possit impensa nulla: labore modico: omnesq́; eius libri singularibus medicamentis etiã ab ipso probatis

In Epl'a.

lib. 1. c. 1.

lib. 24. c. 1.

batis referti sunt: in eorum etiam confirmatione & Celsum, & Diascoridem, & Galenum maxime in simpliciũ medicamentorũ libris Auẽzoar, & Serapionem, Auerroim, Principem, Rasim, Mesue, Haliabbatem, innumeros ẽt alios, tum antiquos, tum recentiores scripsisse uideo, ad singulas passiones strenua ex singularibus medicamentis auxilia: quinimmo uideo presentes medicos, & hoc etiã ego aliqñ expertus sum feliciter: in interioribus passionibus, maxime aũt uentriculi: cremorem came milli per se administrare, protinusq; dolores sedari, quod & à Galeno scriptũ inuenio: sepe etiã plurimas simplicibus medicaminibus uidi sanari diuturnas passiones, quæ longo tẽpore frustra cum cõpositis pharmacis themate fuerant: quod nemo sanè admirabitur, si inde obstruendi facultate solam gentianã expertus fuerit, nec solũ in ea, sed in ortopnoicis & quartanis passionibus extemporaneas sanationes uidebit: huius quoq; opinionis Auerrois fuisse uidetur, cũ de reubarbari natura dissereret, nãq; non solũ innoxium esse dixit, sed etiã aliarum medicinarũ nocumenta corrigere: cui etiam Mesue assentitur: & ratio. nam cũ plures partes in reubarbaro purgantes uidere liceat, uentrẽ enim soluit, & obstructiones aperit, & mẽbra cõfirmat, & sanguinẽ reprimit, intantũ ut emoptoicis assum summũ auxilium esse credatur, nil mirum si per se sumptum innoxium fuerit: cum multorũ medicamentorũ uires egregias in se cõtinent. Quod etiã ueritatis imaginem habet: consentaneũ enim est, naturã in hoc opere arti non cessisse: nam non artẽ natura, sed naturam ars imitatur. Credendum igitur putant, medicinas simplices re ipsa esse compositas, non solumq; simplicibus passionibus, sed diuersis & pugnantibus exhibitas sanitatẽ restituere posse, nuper etiam ad hanc confirmandum

lib. expimẽ torũ ad literam.

s. colliget. c. proprio.

Mesue in cura.

dum

dum heresim: cuiusdam ligni Indici inuentio accessit: cuius longa exhibitione per cremorem, nō aliter melius elephantiasis quodam genus curatur, quod uulgari nomine morbū gallicū appellant: Infinita horum possem cōmemorare exēpla, cum cūctorū medicorum libri his scateant remediis, sed omnia sub una ratione cōstant, ut non frustra sermo producendus sit. Capita igitur uniuersa eorū quæ interius assumūtur tria sunt, cibus, medicina, uenenum, quorū cōmistione sex mēbra generātur, ex quibus tria silentio digna sunt, nam de cibis nō est instituti ꝓpositi pertractare: medicinas uero uenenosas, ac ipsa uenena nemo sanē mentis uel solo audito nomine innoxia esse dixerit: reliquū est igitur ut de medicinis ipsis aut cibalibus, uel cibis medicinalibus dicam. Interest autem inter hæc differentia, quoniam medicinalis cibus alit primo, & īmutat: medicina cibalis cum immutauerit in alimentum transit: medicina uero simplex nequaquam ab immutatione transfertur in alimentum. Igitur cum cibi medicinalis paruū fuerit iuuamentū, non erit mihi de eo lōgior sermo habēdus: quod si assiduitate quis iuuamen augere sperauerit duplici obice impediretur. Primum qm̄ desunt ꝓdesse auxilia cum opus est, quæ quotidie in usu sunt (ut Plinius dicebat) quare Princeps iubet iuuantia etiā medicamina ꝑmutari: alterū est quod si in modico usu paruū dānum sentiatur, in plurimo magnum euenire necesse est: uel ipsa cōsuetudine omnino mitescere, quorū unum propositi nostri metas ingreditur: reliquū uero ad cibi rationem, de cuius natura dicere propositū non est ꝑtinere uideo. Igitur nobis tantum duo mēbra supersunt, uidelicet medicina simplex, & cibalis, quorū utrūq; diuiditur in laxantem, & eam quæ aluum nō subducit. Primū quidē genus medicamenti nomine

3º de tēperamentis.

lib. 27. c. 13.

4ª p̄ˢ de cura in gn̄ali.

nomine simpliciter appellabo, & si nō ignorem à pluribus hoc nomine tantum strenua laxantia debere intelligi, sed non est de nominibus litigandum, ubi res ipsa difficultatē parit. Galeni enim preceptum est, alias uero medicinas, uel simpliciū nomine, uel medicinæ, uel medicamenti cum adiectione intelligi uolo.

2º de dif. febrium. c. 7. authoritate Platonis.

¶ Dicamus igit̄ primo de medicamētis in genere, demū de ꝓprie uocaris: ꝑtermittentes illud oēm medicinam solutiuam, & soluere & inueterascere, nam hoc non medicinæ ipsius, sed operationis uitium uidetur: at medicinas nunc non operationem ipsam reprobare propositum est: si quidem hoc non solum simplicibus medicamētis, uerum etiam compositis cōmune foret.

3ª ꝑˢa Principe.

¶ Primum ergo à ratione quæ plurimū potest, sumamus exordiū: cunctarū medicinarū facultates ita sibi annectunt̄, ut si prima culpa caruerit, secūda uitio det̄ ueluti q̄d robur addit obstruit: cōtra quod aꝑit robur minuit & laxat: suntq; hæ uires semꝑ æquales (Galeno teste) quantū enim cōstrictionis in medicina facultas augetur, tātū & roboris mēbro addit: cum igitur paria sint iuuamētis detrimēta tantū unaqueq; medicina nocebit quantū & iuuabit: hoc aūt deterius erit, cum nō equaliter intrinsece particulæ affecte fuerit, quod rarissime cōtingit, plerūq;. n. epar calidū, uentriculo frigido existēte inuenitur, quomodo igitur si zinziber uētriculū calefaciet, epar nō uret: aut si oxiacanta feruorē iecoris mitigabit, uētriculo frigiditatis intēperiem nō augebit: at si cōposito utaris medicamine unaqueq; particula quod sibi cōuenit attrahere didicit: ut uolebat Serapio: eo modo calida mēbra frigidas medicinas, frigida calidas, ad temperandā naturā sibi uendicāt: quod si capparis corticē in misto medicamēto lienosus deuoret: à splene attrahitur anteq̄ in uentriculo magnā infe

Prima rō.

5º de simpliciū medicamentorū facultate.

Secūda rō.

Antidotarii c. 5.

rat

rat noxã:quod si ei absinthium copulauerit, fiet ut hoc in uẽtriculo moram trahat, & nõ ad splenẽ deferatur, qui uero capparis simplicis usu delectabitur (de cortice loquor) nam fructus sale cõditus mitior est, & in iecore, & in uentriculo roboris noxã patietur, acre.n.est nimis medicamẽ, & nimiũ deobstruens: scio quidẽ rationẽ hanc ab Aueroe aliter interpretari: sed non mihi cure est opiniones suas cũ aduersus medicos in medicina disceptat referre: alio.n. libro medicorum cõtradictiones descripsimus. Sed iam unde digressi sumus eo reuertamur: Zoar uir & longa experientia & animi sinceritate inter medicos nõ parue authoritatis cẽset nullum mẽbrum principale, nec uẽtriculũ ipsum absq; stipticis ac aromaticis fore curandũ: quod cũ ita sit, erunt oẽs passiones excepta ĩmateriali debilitate compositis medicinis curãde: nã primo materiã euacuare oportet, antequã mẽbrum cõfirmetur: igitur apparet medicamina cõposita in cunctis morbis esse necessaria: nam uno dũtaxat excepto quod rarissime accidit morbo cum illud etiã ob alias dictas, & dicẽdas rationes medicamine cõposito curari cõueniat: cetera reliqua uel hac unica ratione cõposita medicamẽta reposcunt, in quã etiã sententiã expressa uoce Princeps inuectus est, ut nec illud in his quæ foris applicantur preteriri maluerit: Sed iam aliã cõpositionis necessitatẽ, audi à Galeno sub cõpendio enumeratã, sunt equidẽ medicamina morbis equali cõtrarietate machinãda: hoc.n.à Galeno multotiens repetitũ est: cũ igitur singularia in gradu equalia & morbo cõuenientia uix inuenire possibile fuerit, cui dubium est medicinis utẽdum esse compositis: hoc aũt magis cum quedam simplicia uni morbo ita conueniunt, ut in causam addant ueluti quosdam, uideo medicorum asclitem genere quodã caulis soldanelle uocate

Tertia rõ. De cõseruãda sanitate, itẽ p̊ theisir trac. 15. c. 1. & t. 13. & alibi pluries et Auerrois.

4ª p̄ſ. c. 1. Quarta rõ. p̊ catageni c. 3. 3º de tẽperamẽtis, & in techni, & 2º de simp. medicamẽtorũ facultate, c. 11.

uocate materno sermone curantium, quod si simplex propinatur non parum iecinori oberit: satiusq́; puto foret ista relinquere cum non desint auxilia in utraq; condictione salubria: accedit huic causa alia: nam pleriq; aut uentriculo sunt imbecili, ut os eius mordicationẽ sentiat, aliis renes, aliis epar, aliis cor est inualidum, aliis nausea uelox, aliis minus soluit aluus, aliis parum, aliis cõplices sunt affectus, quas oẽs ob cãs in cũctis passionibus composita oportet offerre auxilia.

¶ De his igitur uniuersaliter satis dictũ est, at nunc peculiari sermone laxantia medicamenta sunt prosequẽda, nam horũ precipue uitiosa natura est, unde Cornelius celsus medicus antiquissimus, cui si Galenus non successisset post Hippocratẽ palma medicinæ statuẽda erat, dicebat oẽm medicinã solutiuã mali succi esse, & uẽtriculo inimicã, cui non solũ Serapio assentire uidetur, sed rationẽ adiicere, cũ enim nõ aliter aluus subducatur, nisi prius ad uẽtriculũ cõtractis humoribus demum exp̃ssis, necesse est ipsum & humorũ qualitate, & motuũ diuersitate, nõ parũ ledi, ac etiã temperamentũ solui. cuius etiã signa sunt, fastidiũ subsequens: antecedens plerũq; nausea: malus sapor in ore, quem tãdem extrema comitatur sitis: si recte solutus fuerit, ut dicebat Hypocrates: uerũ etiam mihi in hac causa Galenũ fauisse persuadeo qui omniũ laxantium innocentissimum affirmauit serum quod tamẽ & mellis & salis societate correxit. at nec sic flatulenta uis omnino deiicitur, ut cuilibet experiri licet, quod si innocentissimum medicamentũ, non omnino etiã emendatũ uitio caret, quãuis exiguo, quid in aliis non eque probatis medicamentis dicendum erit: aut igitur Galenum culpare, aut experimento diffidere, aut omne laxatiuum medicamen uitiosum fore fateri cogimur: horũ igitur trium

prefertim

Prima rõ.

In antidotario. c. 10.

4ª affor. 19.

Secũda rõ.

3º de alimẽtis. c. de lacte.

presertim tot rationibus famulantibus minus impudens est cōcedere, quod etiam quotidiana nitatur experientia, omne laxatiuum nullo exempto per se sumptum fore uitiosum, debuerant hæc ipsa nobis facere fidem, sed ne quid promise inuestigationis pretermitti uideretur. Iterū à singulorū enarratione auxiliorū orationem exordiar si prius unum meminero nō esse serū quasi medicinā, sed potius potū medicinalē ne cui ad diuisionē quadruplicē laxantiū medicaminū à Mesue examinatā fuga supersit: existimet etiā quilibet secū si in hoc ut ita dicam familiarissimo potu (nāq; oēs lacte alimur in infantia) quoniam soluendi uirtute preditū est tantum noxe contrahitur quid in aliis sperandum sit, quæ non solum nobis aliena, sed ferè incognita, & gustu in suaui predicta sunt. Dicamus igitur de his primo quæ uehementiora sunt, post de quibusdam quæ à recentioribus benedicta appellātur, qm̄ uere soluendo minus conturbant. In cæteris enim satis fuerit camemilli & glizirize naturam explorasse.

In de cōsolatione medicinarum.

¶Scamonion in subducēda bile omnibus Mesue pretulit medicamētis, stomacho autem pestilentissimum & delaterii, uim habere Paulus egineta existimauit, cuius correctorium mirobolanos in suo capitulo, idem Mesue esse dixit.

c. proprio.

lib. 7. c. 4.

¶Titimallorum speciebus omnibus aquam purgandi uis inest maxima Rasi teste, at ea uenena uel à Galeno, uel à Principe sciat: ut etiam loca glabra perfecte reddantur, lacte eorum aceti infusione, & citoniorum societate mitiora fiunt.

7. conti. c. 2. fol. 157. colū. 4.

¶Lacterim simili ui, & esulam pollere manifestum est, uere maiore noxa, minore tamen utilitate, uis naturæ pluribus ingeniis conciliantur.

¶Elacterii uim tum in hydrope, tum in pituita eua-

cuanda

euanda Hippocras celebrauit, & Rasis, sanguinem tamen educit Principe teste, cuius correctio non una est dragaganto, tamen mitescit aliqualiter. 7° epidimiarũ.

¶Hermodactili iuncturis opitulãtur si quid aliud, attamen stomachum ledunt uehementer, Mesue raphano corrigit, Rasis opium & zucarum miscet, in catapotia formatur, rarum etiam esse creditur, quod enim sub eius nomine administratur, adulterinum est. ubi supra 2° cano. 12.cõti.c.1.

¶Pes coruinus uentriculum non ita ledit, & ad iuncturas ab Alexandro plurimum cõmendatur, innoxiũ magis est hermodactilo, ut etiam Princeps testatur, ipsum tamẽ à nullis per se administratur, ledit enim interiora quare aromatibus copulatur. lib. 2.c. de cura podagre.

¶Turbith flegma educit grauiter, nomine ipso noxia natura detegitur, corrigitur zinzibere à Mesue. c.proprio.

¶Kartamus ab Auerroe in flegmate purgando indifferenter omnibus preponitur auxiliis, cordumeno a Mesue corrigitur, non enim suum deest uitium ut cuicunq; natura progenito. 5.col.42.

¶Collocintidam crassis lentisq; humoribus qui extra uenas positi sunt accõmodatissimam esse fatetur Auenzoar, est tamen tantum eius intestinis nocumentum ut adhuc de eius contritione, & Rasis, & Mesue, et Princeps discemptent, ab Auenzoar amigdalis copulatur, a Serapione dragaganto. 2° theisir. t.6.c.5. Antidotarii c.12.

¶Sarcocola subtili pituite educende, optima est: educit & crassam a recentioribus multotiens repetita, erro dit tamen uehementer & calefacit, mitescit lactis per septem dies infusione, ut a Montagnana docetur. In cõsiliis. In de simplicibus. c. ꝓprio & a Mõtagnana.

¶Veratrum ad purgãdum atram bilem, & totum corpus inaniendum. Item ad iuuentutem reparandã Mesue cõmendat: hoc enim ꝓprium ei inesse uidetur, ueratrum tamen conturbat, & sepe spasmum efficit, pro- 2.theisir.tracta.6.c.5.

pterea

pterea ab Auenzoar nenufare ob immodicam ſiccitatem corrigitur, ut ſic etiam cordi propitietur, nec hoc acopo preſtantius inueniri poſſe arbitror, non ſolum ueratri, ſed omnis medicamenti quod in modica ſiccitate principalibus membris nocere natum ſit.

lib.1.c.84. ¶Lapidem Armenum Alexãder in humore nigro educendo cunctis aliis propoſuit: multiplici tamen lotura indiget, nec tamen ſic omni nocumento caret, azulus tamen lapis hoc in iuuando inferior, in nocendo, ualentior inuenitur.

¶Epithimum Serapio cunctis pretulit in educẽdo felle nigro: attamen multiplici nocumento obeſt, precipue tamen quibus abundat flaua bilis, corrigitur mirabolanis Indis, Polipodiũ inferius ipſo eſt, nec tamen noxa uacat extenuans corpora ſubuertẽs uentriculũ, multa ſanè huiuſmodi nominare poſſem & pene infinita, ut terbentinam, armoniacum, perielemenon, centaurium, peplum, ebulum, ſabucum, ſquillam, ariſtologiam, ciclamen, ireos, benſemen, oppoponacum, ſerpentariam, brioniam, ſtaphiſagriam, nitrum, ſpartiſemen, giniſtre flores & perſicorum, catapuciam, album elleborum, alumen liquidum, aſſarum, ſerapinum, fella teſtudinum.

¶Oportunius igitur fuerit ea quæ in dubio uerſantur contemplari, & quæ ſunt noxa ab aliquibus eſſe credũtur, & ſunt aloes, agaricus, reubarbarum, caſſia fiſtula, manna, ſenne, uiole, roſe, fumus terræ, amarindi, mirabolani, abſinthium, ſticados, ius galli, eupatorium, pſilii ſemen, lupulus, capillus ueneris, aqua lactis. aloem igitur declamant medicinam totum corpus purgantẽ uentriculo cõmodam: quinimmo & ſanitatem tueri credidit Meſue cum cibo ſumptum, hic quidem, utputo conſilii proprii penas dedit, nam inuenta eſtinctus

eſt, hoc

est, hoc autem quantũ habeat detrimenti, considerandũ est in unaquaq; particula: non enim in cunctis simplicibus hoc expedire puto, sed in his tantum dãna diligentius inquirenda sunt, quæ ab ipsis tanquã inoxia proponũtur. Primo itaq; de sapore eius ratio habẽda est, nam ut Princeps dicebat, etiam quod egritudinibus auxilium simplex opitulari posset, attamẽ fuit necessaria medicinarum permistio ob saporis prauitatẽ, si igitur in aliquibus hoc cõuenit aloem de horum numero esse necesse est: hoc enim omnium medicamentorum cum collocintida in amarore obtinet principatum, unde recentiores exerta lingua iubent deuorari, non enim eius amaritudo sentitur. Sed uideamus an uentriculo amicum sit, dicebat Rasis aloem amicum uentriculo fore non simpliciter intelligendum, sed ad reliqua solutiua collatione habita, cũctis enim aliis est minus pernitiosum, an autem omnibus conueniat, & quibus Paulus paucis uerbis patefecit, aloem tabẽ inducere professus, si calidis & siccis temperamentis exhibeatur, aut in longo usu, uel in inculpato humoribus corpore: an autem cõueniat cum cibo sumptum in de cassie fistule sermone dicemus. Agaricus quãquam uix probatus inueniatur, nec tamen quantũcunq; bonus noxa caret: heret, nauseam mouet, uiscera debilitat, unde raro uel aliter quam in cremore, aut sali, uel oximeli cõmistus propinatur.

In cantice parte 3ª. t. c. 14.

Platearius de simpli. 5. cõti. c. 1. fo. 101. colũ. 3.

lib. 2. c. 55.

¶ Reubarbarum calidũ est & siccum immodice, crasse etiam substãtie, unde rationabiliter squinanto & spice sociatur: leuis usus parum iuuat, multus uehementer exiccat, itaq; corporibus siccis non parum nocet per se sumptum, solemus itaq; passulis innoxium redere, humiditates autem pituitosas per se excernere non ualet, in omnibus igitur passionibus copulari debet, nisi in

humido corpore sola bile oppresso, quod uix inueniri contigit, igitur aut in cremore, aut aliis iunctum medicamentis, uel cum passulis plerunque exhibetur.

¶ Cassie fistule nullum per se usum credo, nam si ante cibum plurimo tempore sumatur in alimētum transit, Mesue & experientia docente, sic autē perdicem nemo etiam parasitus ei nō accomposuerit, ut aluum autem subducat ante cibum, uel à cibo proxime deuoratur, hoc autem & in aloe & in cæteris medicinis fieri pessimum ducebat Paulus cum indigestionē maximā procuret, locoq; concocti humoris educti crudus instauratur, nec sint uirium detrimento, quod à ratione sumit initium, nam nō aliter subducitur aluus, q̄ aperto piloro, atque ita mora in uentriculo non contracta in coctum alimentum transit in uenas, extrema enim morula q̄ cibus in uentriculo ad digestionem contrahit est horarum octo, ut dicebat Rasis. non igitur hoc meo iudicio flocifariendum erit incōmodum, quo tamen deterius agitur, si more quorūdam catapotia, & in ardorem febrilem, & in tabem membrorum addentia propinentur, minore enim nocumento uitato deterius introducitur.

lib. 7. c. 4. Sec' tñ in febrib' & uenenosis medicamentis, ut 2° regim. acu. t. 12. 5° cōti. c. 1. fol. 104. colū. quarta. Et añ ponit horarū. 12. et parū ante horarū. 16. eodē cap° tñ.

¶ Manna quidem antique innocētiæ memor nullum uidetur sensibile inducere nocumentum. uerum ego prunis magis q̄ medicinis assimilari puto, eius tamen natura peruertitur cum in malam inciderit sedem, nec uere quod esset Serapionē cognouisse credo sermonis breuitate, & uarietate.

¶ Rosas nemo simpliciter offerat, ad lipothomiā enim usque ducunt, aliquando uentriculū subuertunt, aqua casei sirupus cōmistus propitius est.

¶ Viole ut minus habent uitiū & stipticitatis, ita à nullo sola exhibentur fumiterræ succus est in usu ad mun

dandum sanguinem, uerũtamen uentriculo inimicus est: nam oẽs succi presertim hic eum offendunt, quare ab eorum administratione cauendum est, subuertunt, laborem prestant, concoquendi uim minuunt, quod & si Galeni inuentum sit, attamen experientia quisque doceri potest.

¶ Quæ soluunt & dulcia sunt emundant sanguinem, ut manna, cassia, & thamarindi leniunt pectus si alio sapore non inficiatur, ut mãna, & mel, & cassia renibus omne leue auxilium laxandi propitium est, ut uiole, aqua lactis &c.

¶ Thamarindi stuporem dentibus inferunt, uentriculo nocent.

¶ Mirabolani rugas uiscentibus & oppilationes inferunt quãquam in seruanda iuuentute, nõ aliud sit melius medicamen.

¶ Aqua lactis leuis uirtutis est, flatus inducit, tarde operatur.

¶ Nec ignoro horum minima fore nocumenta ut reubarbari, cassie, manne, rosarum, uiolarum, fumiterræ, seri, attamen si iuuamen insigne procuraueris multiplicata exhibitione, uel multitudine impossibile erit damna occultari.

¶ Sene mundat sanguinem, & iuuentuti seruande, & coloris bonitati manifestum prestat iuuamentum, raroq́; utentem febre acuta corripi uidebis, nihil minus stomacho nocet, & tedium in operatione affert, capitis dolorem aliquando mouet, nec iure gallinarum tollitur nocumentum uentriculis pituitosis, quidam iulep uiolato, cremorem temperabãt, minusq́; molesta erat, uidebaturq́; insignis medicina.

¶ Absinthium sanguinẽ à bile mundat, hoc enim eius proprium est Serapione teste, per se sumptum tamẽ & Antidotario.c.12.

 odiosum

odiosum & inutile ex succo etiam dānosum.
¶Ius galli nullo insigni iuuamento preditum uideo quod si mitrositatis plus habuerit laxabit quidem, sed magis uētriculo oberit, si uero iuuenis animalis & insipidū potus est, uelut & pruna cibus, uerum & si molliē do feces aluum fluxilem reddant hæc omnia, non tamen à ratione ptisane dissentiunt, nec de uentrem mollientibus dicere prositū est: differunt enim hæc ab omnibus aliis uocatis medicamentis, quoniam non subito, sed plurimum post tempus liquidiores feces reddūt nec cogunt alimētum incoctum descendere, talia etiā sunt blitum, mercurialis, cerasa, oleum cum cibo sumptum, & plura huiusmodi.
¶Sticados & eupatoriū absinthio plus sunt nociua, & minus in usu, has enim herbas solas propinātes neminem uidi, frustra igitur de his sermo habendus est.
¶Lupulus quidem in mundando sanguinē plurimis fumoterræ anteponitur, nā humidus est, ille uero siccus: humidas autē & frigidas medicinas solutiuas incolumiores aliis credendum est, quoniam sue operationis sunt moderatrices, & nocumentum tollunt, uerum non est in lupulo à cibo uirtus aliena, quotidie. n. manditur, & per se sumptum nihil operatur.
¶Psilii mucilago infrigidat uehemēter, sed parum soluit: capillus ueneris parui iuuamenti est in laxādo noster nec in hoc nec in alio uirtutem habere uidetur, ita ut nemo hæc sola propinare audeat, quod si quis experientiæ causa tentauerit medicinæ calūniam, & imperitie sibi inferri uidebit.
¶Nec tū Mesue authoritas in his multum te moueat q aquā lactis, & pleraq; alia sine nocumento credit, nā experimento res aliter esse deprenditur, ita serum calidum & siccum, Galenus frigidum & humidum dixit, ille

4° simp. medica. c. 16.

ille nullo cũ dãno, hic uerius duplici nocumento. itaq; consultius fuerit de simplicium natura Dioscoridem, Oribasium, Galenum, Serapionem, Rasimq; intueri, cũ etiam Principi duntaxat hac in parte modica fides sit tribuenda.

¶ Inter autem ea quæ minime uentrem soluunt glizirize ratio habẽda, primo est, suauis gustu unicum doloris uentriculi solamen Zoar teste, renes purgat, sitim extinguit, temperamento proxima est guturi, & faucibus leniendis præstantissima, famem tollit, ut dicebat Dioscorides, sed & ipsa multiplici ratione dãnãda est. nanq; primo ueluti inuidente natura factum est, ut ab eradicatione paucissimis diebus seruari possit quin noxam & cariem cõtrahat, qua nil in terrenis fetibus deterius censuit cato lignis, radicibus, terra, lapidibus: quid igitur tam precoci senecta statui potest in qua iuuente initium marcide senecte copulatur, at nec in pubertate innoxia est: tollit enim famem, Plinio dicente, soluũt famem butirum, gliziriza, hippate, igitur nõne eam etiam quæ oportuna est tollet, nam butirũ ex eo genere est, quod etiam fastidiũ inducit: cuius ratio in promptu est, nam quæ uere famem tollunt, nutriunt copiose, at nulla radix impense nutrit Galenus citetur. Igitur non ex gliziriza fames recte amputabitur, sed fastidium potius inducetur, non tamen par ratio sitis sedãde fiet, nã ea uere humido eius succo mitescit: aliud etiam succurrit nocumẽtum, nam ea si lignosa edatur substantia reclamabit, Galenus neq; abiunctum, nec medicamen bonum esse posse, si uero succus, aut decoctum unum quidẽ obstruit, aliud autem minime uirtutis, multos enim eo pro potu perpetuo in podagra usos fuisse uidi: igitur non nisi ad faucium labores prestans erit, sed & in hoc ratio habenda est, si enim man-

[Margin notes: p̃ theisir. t. 13. c. 2. — lib. 3. c. 6. — lib. 11. c. 54. — 2° de alimẽ.]

ditur tantum abest à uētriculo uiscus, ut nullo sit hoc modo sumpta pectori auxilio, cōnumeratur enim inter causas incurabilis ptisis uiarum longitudo, ut neq; fortia remedia per cibū potum ut sumpta in causa pulmonis curandi sentiantur: si uero masticetur plurimū persepe humoris ad fauces contrahit q̄ uel soluat, aut digerat, quinimmo medicorum cōmune preceptū est eos qui faucibus laborāt, à masticatione abstinere debere. patet igitur tantum in ecclig mate sumenda, presertim cum non multa in capite materia resederit, sed ad fauces acris, uel salsus humor discenderit, aut musculi laringe obringuerint, hac enim in causa Galeno docente, summū presidiū expertus sum inter simplicia.

¶ Camemillam haud solam unquā uidi foris exhiberi, parum enim ut nocet, ita minimum conduci solet extra oleum administrari, intus tamen cremorem eius, aliquando decoctum, nūquam succum uidi ꝓpinari. tres insunt ei præcipue uirtutes, doloris sedatio, maturatio, & calefactio sine attractione manifesta, attamen attrahit occulta attractione. tertium est quod confert omnibus uisceribus sub peritoneo contentis, hoc tamen oleo eius precipuum est, itaq; laudē hoc simplex obtinet inter omnia singularē: uerum nec omni noxa carere quidquā potest, nam intus assumptum uentriculum deiicit & laxat, est etiam in potu abominabilis, calefacit etiam cum subtilitate, ut augeat bilem &c.

30 de simplicibus. c. 9.

¶ Omnium igitur medicamentorum innocentius est serum, secūdū māna, tertium reubarbarū: indiget serū precipitatione & flatus discussione: manna fortitudine solutionis est tamen & cibus: at reubarbarum confortatione & subtiliatione, ac caloris remissione. inter alia autem simplicia liquiritia, & camemillo, nullū aut innocentius, aut plurium iuuamentorum inuenies medicamen

dicamen, hæc igitur de his dicta sufficiant: reliquū est ut aliam rationem inducamus utilitatis, uenia omnibus simplicibus nocendi data uel occasione sublata, sunt tamen composita simplicibus preponenda, cum etiam equalis fuerint uirtutis, unde Auēzoar ipse medicinæ composita cum equalis fortitudinis simplici cōparata fuerit fortius operatur, ac non solum in primis, sed & secūdis ac tertiis uirtutibus, cuius causam 5° colliget Auerrois assignare nititur. quod si ita est qs sanè tam stupide mētis fuerit, qui compositam medicinam simplici non pertulerit, cum non solum innocentior, & suauior, sed ad tollendas passiones prestātior fuerit.

p̄ theisir. tractа.10.c.15.

c.57.

¶ Extremam igitur nobis superest partem diluendis obiectis impendere, ut citra discordiam & animi trepidationem proposite cōclusioni acquiescere possimus, illud sanè nos meminisse opere precium est, cuius ab Horatiano moniti fueramus, sic cōmodum medicinæ officium impendendum, ut cum susceptam causam curare ceperimus, alia nō creetur: in hoc quidem aliquorum etiam nunc medicorum peccatum est, antiquitus uero frequēs & manifestū in quo quidē Catonē tātum insanisse referunt, ut propriū filiū cremore cauliū occiderit, in hoc etiam peccato Plinium & Horatianum sui precepti immemorē fuisse palam est, quāquā quartus ille liber ad Euporistum potius fabellarū, quā medicamentorū uideatur, Scriboniū etiā largum in hoc errore fuisse cōperio. nam longe distant ualentissimum medicamen esse, uel innoxium. Primum simplici non deesse palam est, Secundum uero impossibile, igitur si non solum recte & ualide, sed & tute quod Galeni preceptū est morbum curare uolueris, uel simplicibus emendatis, uel compositis medicamentis cura procuranda est, quod enim simplicia ad curandas passiones fortissima

lib.3.c.5.

14. ingenii.

inueniri possint concedo, quod innoxia nequaquam, itaq; gentiãt usum, ut mirabilem credo, ita solitarium non solum in suaue ualde, sed & noxium puto, ligno Indico non parua iniuria uentriculi manet, unde multos scio eo curatos secundum uentriculum ab elephãtiasi posterius longe deterius, quàm argenti uiui in unctione habitos, maxime eos, quos secundum naturam prius frigida pituita exercebat: eodẽ modo aquas thermarum, quoniam miscere non licet non parua sequuntur nocumenta, ut quosdam hydrope occupatos earũ potu uiderim, cum tamen egregia sint iuuamenta ab earum usu abstinere non licet, nemo sanè quod nocẽt ignorat, uerum iuuamenti magnitudo usui conciliat, quàm obrẽ sicut imperiti medici esset in necessariis causis ob aliquod detrimentum earum usum effugere, ita imprudentis & male fortunati, in leuibus causis ipsas exhibere. aque tamen Indici, ebeni, cinamomum adiicito, sic enim & uelox operatio & fortior & mitior, & minus nocua erit, nec tamen existimare conuenit fortibus unquã sanatos morbis his qui nunquam affecti fuerint pares esse, sicut nec lignum quod per se rectum natum est ei qui multiplici flexione ad rectitudinẽ deductum est, facit enim illa multiplex flexio, ut uires ac robur ligni, immo etiam compago ipsa aliqualiter soluantur. tutius igitur fuerit à morborum inuasione se custodire, etiam quod certa sanitatis spes non desit, nec sanationis incõmodum adnumeretur. quæ uero de thermarum aquis experimur ea sunt non absimilia his quæ ex aquis simplicibus quotidie fiunt iuuamentis, ex acutis enim febrib⁹ plurimos sanaui solo aquæ simplicis potu, non tamen negandum est interiora nõ pariter ledi, uideturq; huius necessarius usus magis q̃ utilis, reubarbari tamen recordatio si Auerroi creditur
plus

plus omnibus medicamentis nobis negotium indicit, nam cum multorum medicamentorum uires egregias complectatur, non tamen simplex pharmacum refert, sed compositum, at quia non arte sed natura compositum est, ideo nec ipsum per se omnino innoxium est, deterius tamen nocumentum puto esse siccitatem immodicam cætera tolerari possunt, & si non laudari, nec in hoc naturam quispiam accuset: nam cum cottum & lanam, & sericum, nobis parauerit, non propter id uenit accusanda, quod non uestes ipsas formauerit, nam res ipsas nobis natura cõstituit, modum nequaquam, naturæq́; opus est medicamina parare, artis uero ad usum accõmodare. sic liberalium Principum est dona populis concedere, Iustitiam administrare, non tamen ipsorum est singula cuiq;, sed magistratuum distribuere, non enim diuinitatis aut nobilitatis est argumẽtum singularium curam gerere, sed summæ humanitatis qualem in nostro Principe experimur, hac enim uirtute in homine summæ authoritatis nil prestantius inueniri potest.

¶ Explicit libellus de simplici medicina.

Index eorum quæ in hoc opusculo continētur.

¶ Quæ in libello de Simplici medicina continentur.

Venetiis apud Octauianum Scotum.

M D XXXVI.